महावु गाँउपालिकाको
स्वास्थ्य संकट एवं विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना
Health Emergency, Disaster Preparedness and Response Plan

महावु गाँउपालिका
गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

२०७९

Strengthening Systems for Better Health Activity

स्वास्थ्यको लागि सुदृढ प्रणाली

महावु गाँउपालिका
दैलेख

महाबु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
गैडाबाज, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति : २०७९/०९/२४

शुभकामना:

वहुप्रकोपको निरन्तर घटिरहने घटनाहरुवाट यस महाबु गाँउपालिकामा वर्षेनी धनजनको क्षति भईरहेको छ । मानव श्रृजित तथा प्राकृतिक प्रकोपहरुले थप जटीलताहरु उत्पन्न गरी यस गाँउपालिकाको विषम भु–वनावट, कमजोर भौगर्भिक अवस्था, मौसमी विषमता तथा जलवायु परिवर्तनका कारण जनस्वास्थ्य जोखिम तथा विपदका घटनाहरु बारम्बार दोहोरिरहेको अवस्था छ । कोभिड–१९, भुकम्प, वाढी, पहिरो, चटयाङ्ग, हावाहुरी, असिना, वन्य जन्तुका कारण बालीनालीको नोक्सान, वनडढेलो आदी कारणले यस महाबु गाँउपालिका क्षेत्रभित्रका वस्तीहरु तथा बासिन्दाहरुलाई सधैजसो जोखिम मोल्नको लागी बाध्य बनाईरहेको पाईएको छ । यसर्थ विपद व्यवस्थापनको समग्र योजना तथा कार्यक्रमको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रुपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा मानव श्रृजित विपदहरुको कारणले भोल्नु परेका समस्याहरुलाई यथाशिघ्र सम्बोधन गरी यस गाँउपालिका क्षेत्रका बासिन्दाहरुको जनधनको रक्षा, सार्वजनिक, निजि तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवम सांस्कृतिक सम्पदा, भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्नु अत्यावश्यक रहेको छ।

विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, स्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ तथा जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ ले प्रबन्ध गरेको स्थानीय सरकारको विपद तथा स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापन सम्बन्धि काम, कर्तब्य र अधिकार अनुसार गाँउपालिकाले विपद ब्यवस्थापन सम्बन्धि आवश्यक निति, ऐन, रणनिति, योजना तथा कार्यविधि तयार गर्न सक्ने अधिकारको प्रयोग गर्दै विपद ब्यवस्थापनको क्षेत्रमा प्रभावकारी रुपले काम गर्नको लागी विपद ब्यवस्थापनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी प्रतिवद्धता स्वरुप यस महाबु गाँउपालिकाले स्वास्थ्य संकट एवं विपद पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ तर्जुमा गरेको छ । विपद जोखिम न्युनीकरण तथा ब्यवस्थापन सम्बन्धि सम्पुर्ण कार्यक्रमहरुमा यस योजनाले गाँउपालिकाको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी कार्यकुशलतालाई सकारात्मक नतिजा उन्मुख पनि गराउने छ र समयानुकुल यस योजनालाई आवश्यक संशोधन तथा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ।

दिगो विकाशका सुचकहरु सार्थक गराउन तथा विपद ब्यवस्थापनलाई यस गाँउपालिकाको विकाशका कार्यक्रमहरुमा मुलप्रवाहीकरण गर्न यस योजनाले मुलभुतरुपमा सातवटा विषयगत क्षेत्रहरुलाई समेटी समन्वयकारी संयन्त्रहरुलाई सवै किसिमका विपदहरुसंग सामना गर्न सक्ने गरी सवै विषयगत क्षेत्रहरुको पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाहरु स्थानीय मौलिक आवश्यकताहरु तथा सान्दर्भिकतालाई प्राथमिकता दिई तयार पारिएको छ । यस योजनाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणालाई मुर्त रुप दिन विविध किसिमले जोखिममा रहेका समुदायहरुको विपदका जोखिमहरुवाट बचाउनको लागी पहिलो प्राथमिकतामा राखि जीउधनको सुरक्षा गर्ने सुनिश्चितता पनि गरेको छ।

यस योजनाको निर्माण गर्न सकृय सहयोग गर्नुहुने प्राविधक कार्य दल, गाँउपालिकाका विषयगत शाखा प्रमुखहरु, सम्पुर्ण विकाश साझेदार सस्थाका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरुलाई हार्दिक धन्यवाद ब्यक्त गर्न चाहन्छु । यस योजनालाई समयमा नै सम्पन्न गर्न निरन्तर सहयोग र प्रयास तथा सहजीकरण गर्नुहुने प्रमुख प्रशाशकीय अधिकृत श्री उदय राज उपाध्याय, स्वास्थ्य शाखा प्रमुख श्री रमेश कुमार दशौंदी, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा प्रमुख श्री ईन्द्लाल कँडेल साथै यस कार्यलाई आर्थिक तथा प्राविधिक रुपमा प्रशंशनीय सहयोग पुरयाउनु हुने स्वास्थ्यका लागी सक्षम प्रणाली **(SSBH)** प्राविधिक अधिकृत-स्वास्थ्य सुचना प्रणाली श्री सुर्य उप्रेतीलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु र यस योजनाको कार्यान्वयन गर्ने पक्षमा सबै निकायहरु तथा सरोकारवालाहरुको सहयोगको अपेक्षा पनि गरेकोछु ।

लछुमन गुरुङ्ग
अध्यक्ष
महाबु गाँउपालिका, दैलेख

महाबु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

गैडाबाज, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति : २०७९/०९/२४

शुभकामना

नेपाल बाढी, पहिरो, भुकम्प, आगलागि, चटयाङ्ग, असिनापानी, खडेरी, लगायत बहुप्रकोप भएको देश हो विश्वमान चित्रमा नेपाल भुकम्पीय जोखिमका हिसावले एघारौं स्थानको जोखिममा जलवायु परिवर्तनका हिसावले चौथो र पानीजन्य रोगका कारणले तिसौं स्थानको जोखिममा पर्दछ जस वाट दैलेख जिल्ला पनि यी जोखिमवाट अछुतो छैन । विपद् उत्थानशिल समाज निमार्णका लागि विकास योजनामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलताको सवाललाई एकीकृत रुपमा मूलप्रवाहिकरण गर्न जिम्मेवार निकायले पहल लिन आवश्यक भईसकेको छ । यस परिप्रेक्ष्यमा विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा १६ को उपदफा १ मा जिल्ला व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था रहेको छ भने सोहि दफाको उपदफा २ मा यस समितिको काम कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था रहेको छ भने पालिका तहमा विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७६ को परिच्छेद ३ को उपदफा ३ मा पालिका तहका समिति गठन प्रक्रिया र ५ मा काम कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था रहेको छ । यस लाई आधारमानी पालिकाको स्वास्थ्य इकाइ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना CHE-DPRP तयार गरी लागु गर्ने गराउने काम यस समितिको रहेको सन्दर्भमा प्रत्येक वर्ष आईपर्ने मौषमी तथा अन्य प्रकृतिका विपद्को सामाना गर्दै खोज, उद्धार तथा राहतलाई व्यवस्थित गरी जनधनको क्षति न्युनिकरण गर्न यो पालिका स्तरिय विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७९ कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

अतः यस नगरपालिकाको स्थानीय विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निमार्ण गर्ने क्रममा विभिन्न क्षेत्रवाट सहयोग पुर्याउनु हुने स्वास्थ्यको लागि सक्षम प्रणाली (SSBH) लगायत सरोकारवालाहरू सवैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ । अन्तमा, यो योजना सबैका लागि उपयोगी र प्रेरणादायी स्रेत वनोस भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

....

मञ्जु कुमारी शर्मा (पाण्डे)
उपाध्यक्ष
महावु गाँउपालिका, दैलेख

महाबु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
गैडाबाज, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति : २०७९/०९/२४

मन्तब्य

प्रकोप आकस्मिक घटना भएकोले यसलाई रोक्नु मानव क्षमता भन्दा बाहिरको कुरा भएतापनि पूर्वतयारी योजनाबाट यसको प्रभाव तथा क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्न सकिने तथ्य विभिन्न अध्ययन तथा हाम्रा आफनै अभ्यासहरुबाट समेत प्रमाणित भैसकेको छ । प्रकोपको दृष्टिकोणले संवेदनशील मानिएको महाबु गाउँपालिका दैलेखमा जलवायु परिवर्तन, बाढी, पहिरो, आगलागी तथा कोभिड१९ जस्ता प्राकृतिक एंव मानव सिर्जित महामारी तथा रोगव्याधिजन्य प्रकोपहरुबाट वर्षेनी ठुलो जनधनको क्षति हुने गरेको छ । यस समस्यालाई आत्मसात गर्दै स्वास्थ्यको लागि सक्षम प्रणालीको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा महाबु गाउँपालिकाको प्रकोप पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७८ निर्माण भएको छ । महाबु गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकट तथा विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना (Health Emergency and Disaster Preparedness and Response Plan) २०७९ महाबु गाउँपालिकामा मात्र सिमित नभएर प्रकोप व्यवस्थापनको क्षेत्रमा एउटा जीवन्त दस्तावेजको रुपमा स्थापित हुनेमा विश्वस्त छु ।

यस गाउँपालिका स्तरिय स्वास्थ्य संकट तथा विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले प्रकोपको क्षेत्रमा देखा पर्नसक्ने थप जटिलताहरु लाई समेत सम्बोधन गर्दै प्रकोप व्यवस्थापनको कार्यलाई अझै प्रभावकारी, जिम्मेवारीपूर्ण र जवाफदेही बनाउनेछ भन्ने विश्वास लिन सकिन्छ । अतः यो पालिका स्तरिय स्वास्थ्य संकट तथा विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको निर्माण गर्ने क्रममा विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग पुर्याउनु हुने गाउँकार्यपालिका पालिका स्तरिय राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधि, वडा सचिव, सम्पूर्ण गाउँपालिकाका कर्मचारी, विषयगत शाखाहरू, स्वास्थ्यको लागी सक्षम प्रणाली (SSBH) लगायत सरोकारवालाहरू सवैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ । अन्तमा, यो योजना सबैका लागि उपयोगी र प्रेरणादायी स्रोत बनोस भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

उदयराज उपाध्याय
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
महावु गाँउपालिका, दैलेख

महाबु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
गैडाबाज, दैलेख
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति : २०७९/०९/२४

मन्तब्य

वि.स. १९४७ मा वीर अस्पतालको स्थापना भएसंगै आधुनिक चिकित्सा पद्धतिको संस्थागत विकास शुरु भएको देखिन्छ । समग्रमा स्वास्थ्य क्षेत्रको योजना वद्ध विकास भने वि.स. २०१३ को प्रथम आवधिक योजना संगै शुरुवात भइको पाईन्छ वि.स. २०३२ मा १५ वर्ष प्रथम दीर्घकालिन स्वास्थ्य योजना लागु भएको थियो । वि.स. २०४६ सालको राजनितिक परिवर्तन पछि नेपाली जनताको परिवर्तनको अपेक्षा अनुरुप आएको राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीतिले गाउँ गाउँ सम्म प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा विस्तार साथै राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीतिले संरचना विकास, विस्तार र स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजि क्षेत्रको लगानि र सहभागितालाई प्रबर्द्धन गरेको थियो र २०५४ मा २० बर्षे दोस्रो दीर्घकालिन स्वास्थ्य योजना लागु भएको थियो।

महाबु स्थानिय सरकारले सम्पूर्ण गाउँवासीलाई न्यूनतम आधारभुत स्वास्थ्य सेवालाई निशुल्क उपलब्ध गराउन प्रतिबद्ध छ । नेपालको संविधानले स्वास्थ्य लाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ। राष्ट्रिय स्वास्थ्य निति २०७६, नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र रणनिति २०७२ देखि २०७७ जनस्वास्थ्य ऐन २०७५ ले सेवा ग्राहीलाई गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने जोड दिएको छ। गाउँवासीलाई गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्नको लागी नगरले प्रत्येक वर्ष स्वास्थ्य क्षेत्रमा बजेटको दायरा बढाउदै लिएको छ । पालिकाले गाउँपालिका वासीलाई स्वास्थ्य सेवा विस्तार गरी घरदैलो सम्म सेवा प्रदान गर्नको लागी सामुदियक स्वास्थ्य इकाइ स्थापना गर्ने नियमित सेवा प्रदान गरी रहेका स्वास्थ्य संस्थाको गुणस्तरिय सेवा प्रदानको लागी उचित जनशक्ति र भौतिक पूर्वाधार निमार्णमा र उचित आवश्यक सामग्री को व्यवस्थापन गर्न पालिकाले पहल गरको छ । पालिकाले चिकित्सीय सेवा विस्तार गर्नको लागी पालिकाले महाबु अस्पतालबाट सम्पूर्ण किसमका गुणास्तरीय स्वास्थ्य सेवा विस्तार गरेको छ । स्वास्थ्य शाखाले विगतमा कोभिड १९ को महामारीमा सर्वपक्षिय सहयोगमा रोग नियन्त्रणमा ठुलो सफलता प्राप्त गर्यो ।

गाउँपालिका स्तरीय स्वास्थ्य संकट तथा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको निर्माण गर्ने क्रममा विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग पुर्याउनु हुने गाउँकार्यपालिका पालिका स्तरिय राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधि वडा सचिव सम्पूर्ण गाउँपालिकाका कर्मचारी विषयगत शाखा तथा स्वास्थ्यको लागी सक्षम प्रणाली लगायत सरोकारवालाहरू सबैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ ।

२०७९/०९/२८

रमेश कुमार दशौंदी
स्वास्थ्य शाखा, प्रमुख
महाबु गाँउपालिका, दैलेख

विषयसूची

परिच्छेद एक : प्रारम्भिक १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ योजनाको उद्देश्य १

१.३ योजना तर्जुमा प्रक्रिया २

१.४ योजनाका तर्जुमा एवम् कार्यान्वयनका आधारभूत मान्यता २

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको विपद् जोखिम तथा क्षमता विश्लेषण ३

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ३

२.२ विगतका विपद्का घटना एवम् क्षति विश्लेषण ४

२.३ गाउँपालिकाको प्रमुख र प्राथमिकतामा रहेका प्रकोपहरू ६

२.४ प्रकोपको मौसमी विश्लेषण ६

२.५ सामाजिक सङ्कटासन्नता विश्लेषण ७

२.६ प्रकोप सङकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण ८

२.७ सम्भावित विपद् जोखिम विश्लेषण ११

२.८ विपद्को अनुमानित परिदृष्य ११

२.९ गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण १२

२.१० विषयगत क्षेत्र तथा कार्य जिम्मेवारी १५

परिच्छेद तीन : पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०

३.१ सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना २०

३.२ पूर्वानुमानमा आधारित पूर्वतयारी कार्ययोजना २२

३.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य (कार्यविधि) कार्ययोजना २७

परिच्छेद चार : स्वास्थ्य संकट पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना ३५

४.१ स्वास्थ्य संकट पूर्वतयारी कार्ययोजना ३५

४.२ स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्य कार्ययोजना ३७

परिच्छेद पाँच : कार्यान्वयन अनुगमन तथा सिकाई योजना ३९

५.१ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन रणनीति ३९

५.२ स्रोत साधनको व्यवस्थापन ३९

५.३ क्षमता विकास रणनीति र योजना ४१

५.४ अन्य निकायसँगको समन्वय र सहकार्य ४१

५.५ अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना ४२

अनुसूची -१ : स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा विद्यमान पदाधिकारीहरूको विवरण ४६

अनुसूची -२ : विषयगत क्षेत्रको विवरण ४६

अनुसूची -३ : सरोकारवाला निकायको पहिचान तालिका ५०

अनुसूची -४ : उपलब्ध स्रोत साधनहरूको विवरण ५१

अनुसूची - ५: अनुगमन तथा मूल्यांकन फारम ५४

सन्दर्भ सामग्रीहरु ५५

परिच्छेद एक : प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको मूलभूत उद्देश्य विपद्बाट हुने मृत्युदर तथा प्रभावितहरुको सङ्ख्या उल्लेख्य रूपमा घटाउनु, विपद् वा महामारीका कारण उत्पन्न हुनसक्ने स्वास्थ्य संकटको रोकथाम एवम् व्यवस्थापन गरी मानवीय क्षति न्यूनीकरण गर्नु, कृषि उद्योग, सडक, सञ्चार, खानेपानी एवम् सरसफाईका संरचना तथा स्वास्थ्य र शिक्षाका पूर्वाधार एवम् सेवामा विपद्का कारणबाट हुने क्षति तथा नोक्सानी घटाउँदै तिनीहरूको उत्थानशीलता बढाएर विकासको दीगोपनालाई स्थायित्व दिनु र विकास तथा पूर्वाधार निर्माणमा गरिएको लगानीलाई सुरक्षित गर्नु हो । तीनवटै तहका सरकारको अधिकार बाँडफाँड सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १७ (२) तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७५ को दफा ८ (१) एवम् स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) नं तथा ११ (४) ख (१५) र स्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ को दफा ४८ मा प्रवन्ध गरिए बमोजिम स्थानीय तहको विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापन सम्बन्धमा तोकिएको काम कर्तव्य र अधिकार एवम् विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्वस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०७५ तथा रणनीतिक कार्ययोजना, २०१८-२०३० को लक्ष्य र मार्गदर्शन एवम् नीतिगत र कानूनी आधार एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ को पहिलो संशोधन २०७६ ले तय गरेको विधि र प्रकृया बमोजिम गाउँपालिका स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् प्रतिकार्यलाई चुस्त तथा प्रभावकारी बनाउन र त्यसको लागि आवश्यक पूर्वतयारी गर्न यस गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ योजनाको उद्देश्य

विपद् एवम् स्वास्थ्य संकटको समयमा प्रभावितहरूको जीवन रक्षा, सम्पत्ति तथा जनधनको सुरक्षा र संरक्षण गरी मानवीय संकटको सामना तथा प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न स्थानीय स्रोत साधन र प्रविधिको उपयोग गर्दै आघातमा परेका व्यक्ति तथा समुदायलाई उचित मानवीय सहायता सुनिश्चित गर्नु र प्रकोपको रोकथाम तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाको स्रोत साधन एवम् क्षमता वृद्धि गर्दै विपद् जोखिम तथा स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापन पद्धति, संरचना र प्रकृयालाई प्रभावकारी र जवाफदेहीपूर्ण ढंगले परिचालन एवम् कार्यान्वयन गरी महाबु गाउँपालिकालाई उत्थानशील तथा सुरक्षित गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्न मद्दत गर्नु यस योजनाको प्रमुख उद्देश्य हो भने यसका विशिष्ट उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

१. स्वास्थ्य संकट एवम् विपद्बाट हुनसक्ने क्षति तथा नोक्सानी घटाउनु र प्रभावित हुने व्यक्ति, परिवार तथा समुदायलाई उपयुक्त मानवीय सहायता सुनिश्चित गर्नु ।
२. गाउँपालिकामा स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्वतयारीका गतिविधिहरूलाई व्यवस्थित र समन्वयात्मक रूपमा कार्यान्वयन गर्नु ।
३. स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्वतयारीका लागि स्थानीय साधन स्रोतको अधिकतम् परिचालन गर्नु ।
४. विपद् पूर्वतयारीलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरी विपद् पछि उद्धार राहतका लागि हुने खर्च घटाउनु ।

५. विभिन्न सरोकारवाला निकाय तथा संस्थाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् प्रतिकार्य पद्धति, संरचना तथा समग्र क्षमता सुदृढ गर्नु ।

६. विषयगत क्षेत्रका आधारमा गाउँपालिकाको विपद् न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन क्षमता बढाउँदै क्षेत्रगत तथा नियमित विकास कार्यक्रम मार्फत स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई निरन्तरता दिनु ।

१.३ योजना तर्जुमा प्रक्रिया

महाबु गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ को पहिलो संशोधन, २०७६ ले तय गरेको प्रक्रिया बमोजिम तर्जुमा गरिएको हो । यस गाउँपालिकाको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना बनाउने सन्दर्भमा २०७८ **चैत्र** २३ मा गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठकमा छलफल भयो । उक्त बैठकले स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने निर्णय गऱ्यो । स्वास्थ्यको लागि सक्षम प्रणालीले गाउँपालिकालाई स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गर्न प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने सहमति बमोजिम गाउँपालिका र स्वास्थ्यको लागि सक्षम प्रणालीका प्रतिनिधि रहेको योजना मस्यौदा समिति निर्माण भयो र विधि, प्रक्रिया र कार्यतालिका तय गरी योजना तर्जुमाको प्रक्रिया शुरू गरियो ।

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा प्रक्रिया

१. प्रारम्भिक छलफल र विषयगत क्षेत्रको पहिचान
२. नगरको संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा
३. योजना तर्जुमा बैठक तथा कार्यशाला
४. योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी
५. सरोकारवालाहरूको बैठक र मस्यौदामाथि छलफल
६. अन्तिम मस्यौदा तयारी र स्वीकृति

गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति, वडाध्यक्षहरु र सरोकारवालाहरूबीचमा छलफल गरी गाउँपालिकाको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा गरियो । यही छलफलबाट विषयगत क्षेत्रको पहिचान गरी सात वटा विषयगत क्षेत्र निर्धारण गरियो । सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका आधारमा पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू निर्धारण गरियो । त्यसपछि विषयगत क्षेत्र र संयुक्त योजना तर्जुमा बैठकहरू सञ्चालन गरी त्यसका आधारमा योजनाको मस्यौदा तयार गरियो । सरकारवालाहरूको बैठक आयोजना गरी मस्यौदामाथि छलफल र पृष्ठपोषण लिने काम भयो । प्राप्त पृष्ठपोषण समेतलाई समेटेर योजनाको अन्तिम मस्यौदा तयार गरियो । यस प्रकार महाबु गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा भएको हो ।

१.४ योजनाका तर्जुमा एवम् कार्यान्वयनका आधारभूत मान्यता

१. गाउँपालिका क्षेत्रमा गरिने स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्निर्माणका सबै गतिविधिहरू गाउँपालिकाको नेतृत्वमा हुनेछन् ।

२. विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्वतयारी कार्यमा कहिँ कतै रिक्तता हुन नदिन र सन्तुलित कार्यान्वयनको लागि सात वटा विषयगत क्षेत्र (Cluster) को प्रवन्ध गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा कार्यरत सबै सरोकारवाला निकायहरू तथा संस्थाहरूले आफ्नो कार्यक्षेत्र बमोजिम सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रसँगको समन्वयमा प्रतिकार्य र पूर्वतयारीका गतिविधिहरूमा सहयोग गर्नेछन् ।

३. विपद् पूर्वतयारीको काम, विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्य तथा मानवीय सहायताका लागि गरिने सहयोग एकद्वार नीति बमोजिम गाउँपालिकाको स्वीकृत मापदण्ड र प्रक्रिया अनुसार हुनेछ ।

४. विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्वतयारीको काम विषयगत क्षेत्रको समन्वय तथा गाउँपालिका नेतृत्वमा हुनेछ र लेखाजोखा, सूचना व्यावस्थापन, श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन एकिकृत पद्धति अनुरूप हुनेछ ।

५. समुदाय, सामाजिक संस्था तथा सरकारी निकायहरूको स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् प्रतिकार्य क्षमता विकास गरी गाउँपालिकाको समग्र विपद् व्यवस्थापन क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

६. स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यको काम स्थानीय सरकारको नेतृत्व तथा समन्वय, सामाजिक तथा नागरिक क्षेत्रको सहयोग र नीजि क्षेत्रसँगको साझेदारीमा हुनेछ ।

७. स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका गतिविधि तथा मानवीय सहायताका कार्यहरू सुशासनको मान्यता अनुरूप पारदर्शी, सहभागीतामूलक र समावेसी हुनेछन् ।

८. स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा मानवीय सहायताका गतिविधिहरू मानवता, तटस्थता, निष्पक्षता र स्वतन्त्रता जस्ता मानवीयताका मुलभूत सिद्धान्तमा आधारित हुनेछन् ।

९. विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा समग्र विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापनमा उपलब्ध स्थानीय श्रोत तथा जनशक्तिको अधिकतम प्रयोग र परिचालनको नीति लिइनेछ ।

१०. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापनका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरूलाई क्षेत्रगत विकासका नियमित गतिविधिहरूसँग एकिकृत गरी विकासमा मूल प्रवाहीकरण गर्दै गाउँपालिकाको उत्थानशीलता विकासमा सहयोग पुग्नेछ ।

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको विपद् जोखिम तथा क्षमता विश्लेषण

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

महावु गाउँपालिका २८ डिग्री ५७ मिनेट उत्तर अक्षांशदेखि ८१ डिग्री ४२ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म विस्तारित भएको छ । महावु गाउँपालिकामा दैलेख जिल्लाको सबैभन्दा उच्च महावु लेक समुन्द्र सतहदेखि ४१६८ मिटरको उचाईमा रहेको छ । यस गाउँपालिकाको सबैभन्दा होचो भूभाग छामघाट र तारागाडको दोभान हो । जुन भूभाग समुन्द्र सतहदेखि ६३० मिटरको उचाईमा रहेको छ । महावु गाउँपालिकाको मुल क्षेत्रफल ११०.८० वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको भौगोलिक रूपमा सबैभन्दा ठुलो वडा नं. ६ ले ३६.५८ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल ओगटेको छ भने सबैभन्दा कम भूगोल ओगटेको वडा नं. २ ले ११.५९ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल ओगटेको छ । यसको पूर्वमा नारायण गाउँपालिका र नौमुले गाउँपालिका, उत्तरमा कालिकोटको महावै गाउँपालिका, पश्चिममा भैरवी गाउँपालिका रहेको छ । यस पालिकालाई पश्चिम र दक्षिणमा छामघाट, पूर्व दक्षिणमा तारागाड, उत्तरमा महाभारत पर्वत शृङ्खलाको प्राकृतिक सिमा रेखाले छुट्याएका छ ।

साविकका खरिगैरा र वडाखोला गाउँ विकास समितिका केही वडाहरू नारायण गाउँपालिकामा विभाजन गरिएकाले ती स्थानहरूमा पूर्व वडाका कृतिम सिमारेखाले यस गाउँपालिकालाई छुट्याएको छ । साथै साविकको काँसीकाँध गाउँ विकास समितिका वडा नं. ८ दैलेख जिल्ला निर्वाचन क्षेत्र नं. २ को भैरवी गाउँपालिकामा गाभिएको छ ।

सङ्घीय गणतन्त्र नेपालको स्थानीय तह पुनर्संरचनाको खाका अनुरूप साविकको खरिगैरा गा.वि.स. वडा नं. १-७, वडाखोला गा.वि.स., बाँसी गा.वि.स., रानीवन गा.वि.स. र काँशीकाँध गा.वि.स. का वडा नं. १, २, ३, ४, ५, ६, ७ र ९ मिलेर बनेको महावु गाउँपालिका दैलेख जिल्लाको दुर्गम, भौगोलिक विविधता, प्राकृतिक स्रोत साधनयुक्त र महत्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्य भएको गाउँपालिका हो । वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार पालिकाको कुल जनसङ्ख्या १९,२७७ रहेको थियो । २०७५ मा पाश्र्वचित्रको प्रयोजनका लागि गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार पालिकाको कुल जनसङ्ख्या २२,२४८ पुगेको छ । महावु गाउँपालिको कुल क्षेत्रफल ११०.८० वर्ग किलोमिटर रहेको छ ।

तालिका १: महावु गाउँपालिकाको वडागत जनसाङ्ख्यिक विवरण

वडा नं	१	२	३	४	५	६
घरपरिवार	६९४	५२१	७७७	४५१	४८४	५८०
महिला	१९७४	१७१०	२५०५	१५१४	१७९४	१६९८
पुरुष	१८३७	१५५४	२५४२	१४९६	१८०५	१८१०
अन्य	२			४		
जम्मा	३८१३	३२६४	५०४७	३०१४	३६०२	३५०८

श्रोतः महावु गाउँपालिकाको प्रोफाइल

२.२ विगतका विपद्का घटना एवम् क्षति विश्लेषण

२०७८ साल चैत्रमा गरिएको यस गाउँपालिकाको प्रकोप, सङ्कटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखाको आधारमा भूकम्प, बाढी, सडक दुर्घटना, आगलागी, हावाहुरी, चटयाङ् र कोभिड १९ महामारी गरी ८ प्रकारका विपद्का घटनाहरू विगतमा हुने गरेको पाइएको छ ।

विपद्बाट क्षति सार्वजनिक संरचना तथा पूर्वाधार (गत १ बर्षको असरको आधारमा) गाउँपालिकाका केही वडाहरूमा विपद्ले सार्वजनिक संरचना तथा पूर्वाधारमा क्षति पुर्याएको देखिएको छ । वडा नम्बर १ र ५ मा बाढी डुबान र पहिरोले ५ वडा विद्यालयमा क्षति पुर्याउँदा २ करोड २० लाख बराबरको क्षति भएको तथ्याङ्कले दखाएको छ । त्यस्तै पहिरोले ५ नम्बर वडाका ४ पुल पुलेसा, २ वटा कुलो तथा नहरमा क्षति पुर्याउँदा ७५ लाख बराबरको नोक्सानी भएको अध्ययनले देखाएको छ । गाउँपालिकाले विपद्को जोखिम रहेका भुगोलको पहिचान गरी सम्भव भएसम्म विद्यालय लगायतका सार्वजनिक संरचनाहरू सुरक्षित स्थानमा सार्ने गरी योजना वनाउनु जरुरी देखिन्छ । पहिरोको जोखिम रहेका स्यानहरूमा बृक्षारोपण लगायतका कार्यहरू गर्नुपर्ने क्षतिको विवरणले देखाएको छ । सार्वजनिक पूर्वाधारहरू वातावरणमैत्री नहुँदा दिगो हुँदैनन्। तसर्थ गाउँपालिकाले हरेक

सार्वजनिक पूर्वाधार वातावरणमैत्री तबरले निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । गाउँपालिकाले ठुला पहिरो रोकथामका लागि बायो इन्जिनियरिङ विधिबाट विशेष भू-संरक्षण अभियान अगि बढाउनु पर्ने आवश्यकता छ ।

तालिका ६.३: विपदबाट क्षति सार्वजनिक संरचना तथा पूर्वाधार (गत १ बर्षको असरको आधारमा)

क्षति विवरण	विपदको क्षेत्र अनुसार क्षति विवरण										
	वडा नं.	विद्यालय		पुल पुलेसा		बाटोघाटो		कुलो नहर, खानेपानी		अन्य	
		सङ्ख्या	क्षति रकम (रु)	सङ्ख्या	क्षति रकम (रु)	कि.मी.	क्षति रकम (रु)	सङ्ख्या	क्षति रकम (रु)	सङ्ख्या	क्षति रकम (रु)
बाढी डुबान	१	२	२०००००	०	०	०	०	०	०	०	०
पहिरो	१	१	१५००००००	०	०	०	०	०	०	०	जमिन
पहिरो	५	२	५००००००	४	७००००००	०	०	२	५०००००	०	०
जम्मा		५	२०२०००००	४	७००००००	०	०	२	५०००००	०	०

स्रोतः बस्तुस्थिती विवरण संस्यागत तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५/७६

तालिका २: महावु गाउँपालिकामा विगतमा भएका विपद्का घटनाहरुको विवरण

साल महिना	विपद्को घटना	प्रभावित वडा/बस्ती	प्रभावित परिवार	मानवीय क्षति	आर्थिक नोक्सानी हजारमा	अन्य क्षति
२०७८	कोभिड १९	वार्ड नं. २ मा ३ जना, वार्ड न १ मा १ जना	१५	३ जनाको मृत्यु		
२०७९	बाढी	बार्ड न १	४	१ जनाको मृत्यु		
२०७९	चटयाङ	६ न वडा	१०	२ जना घाईते		
२०७९	चटयाङ	१ न वडा	१०	२ जना घाईते		गाई, बाखा मरेको
२०७९	चटयाङ	२ न वडा	५	१ जना घाईते		गोरु बाखा मरेको
२०७९		सबै वडा	२५			घर भत्कीएको
२०७९	पहिरो	सबै वडा				मोटर बाटो बिग्रीएको

२.३ गाउँपालिकाको प्रमुख र प्राथमिकतामा रहेका प्रकोपहरू

महावु गाउँपालिकामा भूकम्प, बाढी, सडक दुर्घटना, आगलागी, हावाहुरी, चट्याङ र कोभिड १९ महामारी गरी ९ प्रकारका विपद्का घटनाहरू विगतमा हुने गरेको पाइएको छ । वडागत सङ्कटासन्नता विश्लेषण गर्दा सबै वडालाई अर्थात सिंगो गाउँपालिकालाई एकैचोटी र ठूलो क्षति गर्न सक्ने र प्रभाव पार्न सक्ने विपद् भूकम्प हो । सिंगो मुलुक नै भूकम्पको उच्च जोखिममा भएकोले यो गाउँपालिका पनि भूकम्पको उच्च जोखिममा छ । भूकम्प पछि कोभिड १९ जस्तै उच्च संक्रामक महामारीको यस गाउँपालिकाको लागि प्रमुख स्वास्थ्य संकटको रुपमा देखिएको छ । गाउँपालिकाका ६ वडाहरूमध्ये अधिकांश वडामा बाढी पहिरो बारम्बार दोहोरिरहने र बर्षेनी जनधनको धेरै क्षति गर्ने प्रकोपमा पर्दछन् । वडाको भौगोलिक विषेशता भूस्वरुप, प्रकोपको सम्मुखता तथा सामाजिक आर्थिक अवस्थाले समग्र विपद्को जोखिम स्तर निर्धारण गर्दछ ।

तालिका ३: महावु गाउँपालिकाको वडागत प्रकोप स्तरीकरण

प्राथमिकिकरण वडा नं	पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौं	सातौं	आठौं	नवौं	दशौं
वडा नं १	खडेरी	पहिरो वन्य जन्तुको असर	रोगकिरा	मिचाहा प्रजाती	आगलागी	असिना	हावाहुरी	पहिरो	चटयाङ्ग	खोला कटान
वडा नं २	वन्य जन्तुको असर	खडेरी	पहिरो	रोगकिरा	बनमारा	असिना	आगलागी	खोला कटान	आगलागी	चटयाङ्ग
वडा नं ३	वन्य जन्तुको असर	सुक्खा खडेरी	पहिरो	रोगकिरा	बनमारा	पहिरो	हावाहुरी	आगलागी	असिना	खोला कटान
वडा नं ४	वन्य जन्तुको असर ,चटयाङ्ग	चटयाङ्ग	असिना	हावाहुरी	पहिरो	आगलागी	रोगकिरा	मिचाहा प्रजाती	चटयाङ्ग	खोला कटान
वडा नं ५	चटयाङ्ग	वन्य जन्तुको असर	असिना	वन्य जन्तुको असर	हावाहुरी	पहिरो	रोगकिरा	खोला कटान	चटयाङ्ग	मिचाहा प्रजाती
वडा नं ६	चटयाङ्ग	वन्य जन्तुको असर	बनमारा	वर्षाको पानीले पुर्ने	मिचाहा प्रजाती	असिना	हावाहुरी	चटयाङ्ग	पहिरो	रोगकिरा
महावु गाँउपालिका	**वन्य जन्तुको असर**	**असिना**	**चटयाङ्ग**	**पहिरो**	**हावाहुरी**	**बाढी/खोला कटान**	**आगलागी**	**रोगकिरा**	**बनमारा**	**मिचाहा प्रजाती**

श्रोत: गाउँपालिकाको प्रकोप सङ्कटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा, २०७८

२.४ प्रकोपको मौसमी विश्लेषण

भौगर्भिक प्रकृयाबाट उत्पन्न हुने भूकम्प जस्ता प्रकोप जुनसुकै समयमा पनि आउन सक्छन् जसको मौसमी प्रकृति हुँदैन । भूकम्पको लागि बाह्रै महिना उत्तिकै जोखिमयुक्त समय हो । जलवायु अथवा मौसमजन्य प्रकोपका घटना मौसममा निर्भर हुन्छन । मनसुनी हावापानीको क्षेत्रमा अवस्थित नेपालमा हावापानीको विशेषता त्यसै अनुरूप निर्धारण भएको हुन्छ । नेपालमा वार्षिक वर्षाको ८० प्रतिशत वर्षायामको चार महिनामा हुने गर्छ भने हिउँदे वर्षा कम मात्र हुने गर्दछ । त्यसकारण बाढी, डुवान जस्ता जलउत्पन्न प्रकोप जेठ देखि असोजसम्मको

चार/ पाँच महिनाको अवधिमा बढी हुने गर्दछन् । हिउँदको समय सुख्खा हुने तथा फागुन चैतमा हावाहुरी पनि बढ्ने हुँदा आगलागीका घटना पनि बढ्छन् । सडक दुर्घटनाको कुनै मौसमी प्रकृति त हुँदैन तर वर्षाको समयमा सडक खराव हुने र बाढी पहिरोले पनि सडक दुर्घटना बढाउने भएकोले दुर्घटनाहरू बढी हुने गर्दछन् । समग्रमा महामारीको पनि खासै मौसमी प्रकृति देखिँदैन।

प्रकोप पात्रो विश्लेषणले प्रकोपको मौसमी प्रकृति अनुसार पूर्वतयारीको लागि कुन समयमा केन्द्रित हुने र प्रतिकार्यको लागि कुन समयमा तत्पर रहने भन्ने योजना तयार गर्न मद्दत गर्दछ महाबु गाउँपालिकाको सन्दर्भमा असारदेखि असोजसम्मको समयमा बढी विपद्का घटनाहरू हुन सक्ने समय हो । यो समयमा सवैभन्दा बढी बाढी र पहिरोका घटनाहरू हुन सक्छन् । सडक दुर्घटना, महामारी र भूकम्प जुनसुकै बेला पनि हुन सक्छ । त्यसैले वर्षा शुरू हुनुभन्दा अगाडी वैशाखमा पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको पुनरावलोकन गर्ने, आवश्यक र तत्काल गर्नुपर्ने तयारीहरू गर्ने, संयन्त्र, जनशक्ति, यन्त्र, उपकरण तयारी अवस्थामा राख्ने गर्नु पर्दछ ताकि विपद्को समयमा छिटो र व्यवस्थित तरिकाले काम गर्न सकियोस् र जनधनको क्षति नहोस् ।

तालिका ४: महाबु गाउँपालिकाको प्रकोप पात्रो

प्रकोप	वैसाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंशीर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र
भूकम्प												
रोगकिरा												
मिचाहा प्रजाती												
पहिरो												
असिना												
झाडा पखाला, मौसमी फलु, र महामारी उल्लेख गर्नु पर्ने												
वन्य जन्तुको असर												
सडक दुर्घटना												
आगलागी												
सुख्खा खडेरी												
हावाहुरी												
चट्याङ												
कोभिड महामारी												
फोहोरमैला तथा प्रदुषण												
झाडापखला												
मौसमि फ्लु												

श्रोतः महाबु गाउँपालिकाको प्रकोप सङ्कटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा, २०७८

२.५ सामाजिक सङ्कटासन्नता विश्लेषण

एउटै विपद्को घटनाबाट पनि फरक सामाजिक समूह र उमेर समूहका मानिसलाई फरक किसिमले प्रभाव र असर पर्दछ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, बालबालिकाहरू, बृद्धबृद्धाहरू, दीर्घरोगी तथा गर्भवती र शिशुलाई दुध खुवाउँदै गरेका आमाहरु अन्यको तुलनामा विपद्को उच्च जोखिममा हुने गर्दछन् । २०७२ सालको भूकम्पमा

मृत्यु भएको जनसङ्ख्याको ४५ प्रतिशत पुरूष र ५५ प्रतिशत महिलाको सङ्ख्या रहेको थियो । यस गाउँपालिकामा १ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या ४३८ छ । ५ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या २१३८ छ । अपेक्षित गर्भवतीको सङ्ख्या ५३३ छ । ६५ वर्ष माथिको जनसङ्ख्या २०४२ छ । जनसङ्ख्यामा दीर्घरोगीहरुको संख्या १२० जना छ । वृद्धवृद्धा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दीर्घरोगी, बालबालिका, गर्भवती तथा दुध खुवाउने आमा उमेर वा स्वास्थ्य एवम् शारिरिक संवेदनशीलताका कारण बढी विपद् एवम् महामारीजन्य प्रकोपको बढी जोखिममा हुन्छन् । विपद् न्यूनीकरण, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य सञ्चालन र मानवीय सहायताका लागि काम गर्दा यस प्रकारका जोखिममा रहेका समुहहरूको फरक आवश्यकता र उनीहरुको संरक्षणलाई प्राथमिकतामा राखेर सम्वोधन गर्नुपर्दछ ।

तालिका ५: महावु गाउँपालिकाको संवेदनशील एवम् जोखिममा रहेको समूहको वडागत जनसङ्ख्या

वडा नं	१ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या	५ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या	१४ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या	६५ वर्ष माथिको जनसङ्ख्या	अपेक्षित गर्भवती जनसङ्ख्या	दीर्घरोगी जनसङ्ख्या	जम्मा
१	५०	१५०	३५०	१५०	३५	१५	९५०
२	४०	१४०	३२०	१४०	३५	१५	६९०
३	६०	२००	४००	१८०	६०	३०	९३०
४	५०	१६०	३००	१६०	५०	२०	७४०
५	६०	१८०	३५०	१५०	५०	२०	८१०
६	६०	२००	३५०	१५०	६०	२०	८४०
जम्मा	३२०	१०३०	२०७०	९३०	२९०	१२०	४९६०

श्रोत: महावु गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८

२.६ प्रकोप सङकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण

सम्बन्धित क्षेत्रको प्रकोप तथा सामाजिक संकटासन्नता, विगतमा विपद्बाट भएको असर, छलफलबाट आएका तथ्य तथा सूचनाहरूका साथै अन्य सूचनाहरूको विश्लेषण समेतको आधारमा प्रमुख प्रकोपहरूको जोखिम स्तर निर्धारण गरिएको छ । कुनै पनि प्रकोपको सङ्कटासन्नता समुदाय तथा जनसङ्ख्याको संवेदनशीलता, विपद्का घटनाको आवृत्ति, गाम्भिर्यता र प्रभावको विस्तार जस्ता कुराहरुको आधारमा उच्च, मध्यम र न्यून गरी जोखिम स्तर निर्धारण गरिएको छ । यसरी विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकामा भूकम्प, बाढी, सडक दुर्घटना र कोभिड १९ को उच्च जोखिम रहेको देखिन्छ भने आगलागी, चट्याङ, हावाहुरीको मध्यम जोखिम देखिएको छ ।

तालिका ६: महावु गाउँपालिकाको प्रकोप संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण

विपद्	संकटासन्नता (Vulnerability)	आवृत्ति (Frequency)	गम्भिर्यता (Intensity)	प्रभाव (Impact)	जोखिम (Risk)
भूकम्प	उच्च - सिंगो हिमालय क्षेत्र नै उच्च जोखिममा रहेको - भौगर्भिक चिराहरू नजिकै रहेको	मध्यम	उच्च	उच्च	उच्च

विपद्	संकटासन्नता (Vulnerability)	आवृत्ति (Frequency)	गम्भिर्यता (Intensity)	प्रभाव (Impact)	जोखिम (Risk)
	- भवन संरचनाहरू कमजोर रहेको - वृद्धबृद्धा, बालबालिका, अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्या उल्लेख्य रहेको				
बाढी	मध्यम - नदी किनारमा बढेको अतिक्रमण - माथिल्लो जलाधार क्षेत्रमा जाने पहिरो - बाढीको जोखिमयुक्त ठाउँमा बसेको बस्ती - विकास निर्माणका कामले बढाएको जोखिम - वृद्धबृद्धा, बालबालिका, अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्या	उच्च	उच्च	मध्यम	उच्च
रोगकिरा	उच्च जलबायु परिवर्तन वर्णशंकर बिउविजन/बालीनालीको प्रयोग अत्याधिक विषादीको प्रयोग कृषी क्षेत्रमा न्युन लगानी दक्ष कृषी प्राविधिकहरुको परिचालनमा कमी मिश्रित कृषी प्रणाली	उच्च	उच्च	मध्यम	मध्यम
मिचाहा प्रजाती	मध्यम जलबायु परिवर्तन वर्णशंकर बिउविजन/बालीनालीको प्रयोग अत्याधिक विषादीको प्रयोग कृषी क्षेत्रमा न्युन लगानी मिश्रित कृषी प्रणाली	उच्च	उच्च	मध्यम	मध्यम
पहिरो	मध्यम कमजोर भुबनोट जलबायु परिवर्तन (अतिवृष्टी, अनावृष्टी हुनु) वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन नगरीकन सडक सञ्जालको विस्तार सडक सञ्जालको विस्तार गर्दा हेभी यन्त्र तथा उपकरणहरुको प्रयोग विपद पुर्वतयारी तथा जोखिम न्युनीकरण सम्बन्धि ज्ञानको अभाव	मध्यम	उच्च	मध्यम	मध्यम
असिना	मध्यम जलबायु परिवर्तन (अतिवृष्टी, अनावृष्टी हुनु) भौगोलिक अवस्थिति	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
वन्य जन्तुको असर	मध्यम वनजङ्गल अतिक्रमण तिव्र वनविनाश वन्यजन्तुको आहारामा कमी	उच्च	उच्च	उच्च	मध्यम

महाबु गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय दैलेख कर्णाली प्रदेश, नेपाल २०७३

विपद्	संकटासन्नता (Vulnerability)	आवृत्ति (Frequency)	गम्भिर्यता (Intensity)	प्रभाव (Impact)	जोखिम (Risk)
	वनक्षेत्र नजिक खेतीपाति गरिनु घेरबारको व्यवस्था नहुनु				
सडक दुर्घटना	मध्यम - विस्तार हुँदै गएको सडक सञ्जाल - सडकको कमजोर गुणस्तर - मुख्य राजमार्गमा अवस्थित - बढ्दै गएको सवारी साधनको सङ्ख्या - सडक सुरक्षा सम्बन्धी कमजोर बुझाई	उच्च	उच्च	मध्यम	**उच्च**
आगलागी	मध्यम - विद्युत सर्ट भएर हुने बढ्दो घटना - बढ्दो शहरीकरण - बढ्दै गएको सुख्खा याम - सामाजिक आर्थिक सङ्कटासन्नता - जनचेतनाको कमजोर अवस्था	मध्यम	उच्च	मध्यम	**मध्यम**
हावाहुरी	मध्यम - जलवायुमा आएको परिवर्तन - कमजोर सामाजिक आर्थिक अवस्था - जनचेतनाको स्तर	मध्यम	उच्च	मध्यम	**मध्यम**
चटयाङ	मध्यम - जलवायुमा आएको परिवर्तन - शहरीकरण र विद्युतीकरणको विस्तार - राम्ररी अर्थिङ नगरिनु - कम गुणस्तरीय विद्युतीय सामानहरूको प्रयोग - जनचेतनाको कमी	मध्यम	उच्च	मध्यम	**मध्यम**
कोभिड १९	उच्च - उच्च संक्रामक भाइरस - कमजोर स्वास्थ पूर्वाधार र तयारी - सावधानीका उपायहरूको कमजोर पालना - जनचेतनाको कमजोर स्तर - सामाजिक आर्थिक सङ्कटासन्नता - उच्च जोखिम समूहमा रहेको जनसंख्या	मध्यम	उच्च	उच्च	**उच्च**
झाडापखाला	मध्यम सरसफाईमा कमी बासी सडेगलेका खानेकुराको प्रयोग पानी शद्धिकरण नगरीकन पिउनु स्वच्छता (व्यक्तिगत सरसफाई, साबुन पानीले हात नधुने) राम्रोसंग खानेकुरा नपकाईकन प्रयोग गर्ने बानी	उच्च	उच्च	मध्यम	मध्यम
मौसमि	मध्यम	उच्च	उच्च	मध्यम	मध्यम

विपद्	संकटासन्नता (Vulnerability)	आवृत्ति (Frequency)	गम्भिर्यता (Intensity)	प्रभाव (Impact)	जोखिम (Risk)
फलु	मौसममा आएको परिवर्तन अत्याधिक चिसो सरसफाईमा कमी स्वच्छता (ब्यक्तिगत सरसफाई, साबुन पानीले हात नधुने)				
सर्पदंश	मध्यम - वर्षा याममा विषालु सर्पहरु निस्कने - सावधानीका उपायहरूको कमजोर पालना	मध्यम	उच्च	न्यून	मध्यम

श्रोत: महावु गाउँपालिकाको संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा, २०७८

नोट: महावु गाउँपालिकाको प्रकोप संकटासन्नता तथा विपद् जोखिम विश्लेषण गाउँपालिकाको संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखाको क्रममा कुनै पनि प्रकोपको विद्यमान संकटसन्नता, बारम्बार दोरोरिने सम्भावना, त्यसको गाम्भीर्यता र प्रकोप आएको खण्डमा त्यसबाट पर्नसक्ने प्रभावको आधारमा समूहमा छलफल गरी संभावित प्रकोपको आंकलन र नकसाङ्कन जोखिमस्तर निर्धारण गरिएको हो ।

२.७ सम्भावित विपद् जोखिम विश्लेषण ÷सम्भावित प्रकोपको नक्साङ्कन

तालिका ७: महावु गाउँपालिकाको सम्भाव्य विपद् र प्रभाव क्षेत्र

सम्भावित विपद्	उच्च जोखिम वडा	उच्च जोखिम बस्तीहरू	जोखिममा रहेको पूर्वाधार/ अन्य क्षेत्र	जोखिममा रहेका घरधुरी	जोखिममा रहेको जनसङ्ख्या
भूकम्प	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु	विधालय, सामुदायिक भवन, सडक, घरहरु	सबै	सबै
रोगकिरा	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु	कृषी क्षेत्र		
मिचाहा प्रजाती	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु	कृषी क्षेत्र		
पहिरो	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु	विधालय, सामुदायिक भवन, सडक, घरहरु	सबै	सबै
असिना	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु	कृषी क्षेत्र		
वन्य जन्तुको असर	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु	कृषी क्षेत्र		
सडक दुर्घटना	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु			
आगलागी	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु			
हावाहुरी	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु			
चटयाङ्	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु			
कोभिड महामारी	सबै वडाहरु	सबै बस्तीहरु			

श्रोत: महावु गाउँपालिकाको संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा, २०७८

२.८ विपद्को अनुमानित परिदृष्य

महावु गाउँपालिकाको बहुप्रकोपको अवस्थालाई हेर्दा भूकम्प, बाढी, सडक दुर्घटना, आगलागी, हावाहुरी, चटयाङ, कोभिड १९ महामारी जस्ता विपद् एवम् महामारीजन्य स्वास्थ्य संकटको जोखिम देखिन्छ । छलफलबाट गरिएको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणबाट प्रत्येक वर्ष दोहोरिरहने पहिरोले मात्र १८००० घरधुरी उच्च

जोखिममा रहेको देखिएको छ भने जनसङ्ख्यालाई प्रत्यक्ष प्रभाव पर्ने देखिएको छ । भूकम्पको प्रभाव यो भन्दा व्यापक हुनसक्छ, भने कोभिडजस्ता महामारीजन्य विपद्को प्रभाव अझ धेरै विस्तार हुनसक्ने देखिन्छ । विपद्बाट पालिकाको लगभग धेरै जनसङ्ख्या प्रभावित हुँदा संवेदनशील तथा जोखिममा रहेको समूहको अनुमानित जनसङ्ख्या तालिका १० मा दिइएअनुसार हुनसक्ने आँकलनं गरिएको छ । प्रतिकार्यका क्रममा उक्त संवेदनशील समूहमा रहेको जनसङ्ख्यालाई प्राथमिकतामा राखेर उनीहरूको विशेष आवश्यकता र संरक्षणको प्रवन्ध गर्नुपर्दछ र विषय क्षेत्रगत पूर्वतयारी पनि यसै अनुरुप गर्नुपर्दछ ।

तालिका ८: संवेदनशील एवम् जोखिममा रहेको समूह र परिवारको वडागत जनसङ्ख्या

जोखिममा रहेको तथा संवेदनशील समूह	१ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या	५ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या	१५ वर्ष मुनिको	६५ वर्ष माथिको जनसङ्ख्या	अपेक्षित गर्भवती जनसङ्ख्या	अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्या	दीर्घरोगी जनसङ्ख्या	जम्मा
महिला, बालबालिका, दलित, अपाङ्ग, दिर्घरोगी, गर्भवती	३२०	१०३०	२०७०	९३०	२९०		१२०	४७६०

बाढी तथा भूकम्प जस्ता विपद्को अवस्थामा सडकहरू अवरुद्ध हुन्छन् । विद्युत र सचार संरचनाहरूमा क्षति भएर सेवा अवरूद्ध हुन पुग्छ । खोज उद्धारका लागि सूचना आदान प्रदानमा समस्या हुन्छ । सडक अवरूद्ध हुँदा घाइतेहरूको उद्धार र उपचारमा समस्या हुनका साथै मानवीय सहायता सामग्रीहरू प्रभावित समुदायसम्म पुऱ्याउन र सहायताकर्मीहरू त्यहाँ पुग्न नसक्ने अवस्था आउँछ । भूकम्पको समयमा घरहरू ध्वस्त हुन्छन । भूकम्प, बाढी तथा डुवानको समयमा ठूलो जनसङ्ख्या विस्थापित हुने हुँदा बसोबासको प्रवन्ध गर्नुपर्ने हुन्छ । महामारीजन्य विपद् छिटो फैलनुका साथै मानव स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष असर पर्ने हुँदा दैनिक जनजीवन नराम्ररी प्रभावित हुन पुग्छ । यस्तो परिस्थितिमा सकेसम्म तत्काल र प्रभावकारी रूपमा स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापन तथा मानवीय सहायतामा जुट्नु, संक्रमित एवम् घाइतेहरूको तत्काल उद्धार गरी जीवन रक्षाको लागि उपचारको प्रवन्ध गर्नु, प्रभावित तथा विस्थापितहरूलाई मानवीय सहायता उपलब्ध गराउनु र जनजीवन क्रमश: सामान्य अवस्थामा ल्याउन पहल गर्नु गाउँपालिकाको प्राथमिक दायित्व हुन्छ । यसको लागि पर्याप्त पूर्वतयारीको जरूरत पर्दछ ।

२.९ गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण

विपद् एवम् स्वास्थ्य संकटको प्रभावकारी प्रतिकार्य, पर्याप्त पूर्वतयारी र विपद् पछिको परिस्थितिलाई यथाशीघ्र सामान्य अवस्थामा फर्काउन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका गतिविधिहरू संचालन गर्न आवश्यक पर्ने संस्था, संरचना, नीति, कानून, योजना, पूर्वाधार, भौतिक स्रोत साधन, प्राकृतिक स्रोत, सामाजिक स्रोत, आर्थिक स्रोत र मानवीय स्रोतको विद्यमान अवस्थाको लेखाजोखा र गाउँपालिकाको विपद् प्रतिकार्य क्षमता सुदृढ गर्नको लागि गाउँपालिकाको क्षमता अभिवृद्धिको आवश्यकता विश्लेषण तालिका ११ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९: महाबु गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण

क्षेत्र	अवस्था विश्लेषण	आवश्यकता विश्लेषण
कानून, नीति, निर्देशिका, योजना	- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐनको मस्यौदा तयार भएको, - राहत कोष सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधिको मस्यौदा बनेको, - गाउँपालिकाको स्वास्थ्य नीति एवम् स्वास्थ्य ऐन बनेको, - गाउँपालिका विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना बन्ने क्रममा रहेको ।	- ऐन एवम् कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने, - विपद् राहत सम्बन्धी मापदण्ड बनाउनु पर्ने, - विपद् जोखिम न्यूनीकरण एवम् व्यवस्थापन नीति तथा कार्ययोजना बनाउनु पर्ने, - जोखिम सूचूचित क्षेत्रगत विकास योजना बनाउनु पर्ने ।
संस्था एवम् संरचना	- स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको, - वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको, - जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन विषयगत समिति गठन भएको, - गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापन सम्पर्क अधिकृत तोकिएको, - गाउँपालिका तहमा द्रुत प्रतिकार्य टोली गठन भएको ।	- खोज उद्धार, प्राथमिक उपचार, विपद् लेखाजोखा कार्यादल गठन गर्नुपर्ने, - गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने, - जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने । - वडा तहमा द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) गठन गर्नुपर्ने, अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने ।
पूर्व सूचना तथा विपद् सूचना व्यवस्थापन	- गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी डिजिटल प्रोफाइल तयार भएको, - गाउँपालिका पार्श्वचित्र बने तापनि धेरै क्षेत्र नसमेटीएको - स्वास्थ्य सम्बन्धी डिजिटल प्रोफाइल तयार भएको, - गाउँपालिकाको विपद् जोखिम एवम् स्वास्थ्य संकट सम्बन्धी अध्ययन नक्शाङ्कन नभएको । - गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र सञ्चालन नभएको,	- गाउँपालिकाको स्वास्थ्य प्रोफाइलमा स्वास्थ्य संकटलाई सम्बन्धी विवरण पनि समावेश गर्नुपर्ने - गाउँपालिका प्रोफाइलमा प्रमुख प्रकोप तथा विपद् सम्बन्धी विवरण समावेश गर्नुपर्ने । - गाउँपालिकामा आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन गर्नुपर्ने (MEOC Focal point)

क्षेत्र	अवस्था विश्लेषण	आवश्यकता विश्लेषण
पूर्वाधार तथा भौतिक श्रोत साधन	- सबै वडा र बस्तीमा सडक पुगेको, - सबै वडामा विद्युत पुगेको, - सबै वडा र घरधुरीमा खानेपानी पुगेको, - सबै वडा र घरधुरीमा सरसफाई सुविधा पुगेको, - गाउँपालिका सरकारी र निजि गरी ४२ शिक्षण संस्थाहरु रहेको, - गाउँपालिका रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरू ९हस्पिटल - १, स्वस्थ्य केन्द्र - ६, शहरी स्वास्थ्य केन्द्र - १, आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र - ४, २ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई रहेको - गाउँपालिकामा १ वटा एम्बुलेन्स रहेको,	- सबै वडामा आपत्कालीन प्रयोजनका लागि खुल्ला क्षेत्रको पहिचान गर्नुपर्ने, - आपत्कालीन आश्रयस्थल बनाउन सकिने सामुदायिक भवन तथा खुल्ला ठाउँमा सडक, खानेपानी र सरसफाई पूर्वाधार निर्माण गर्नुपर्ने, - प्रत्येक वडामा सामान्य खोज उद्धारका सामाग्रीहरू, प्राथमिक उपचार एवम् स्वास्थ्य एवम् व्यक्तिगत सुरक्षाका सामग्रीहरू तयारी राख्नुपर्ने ।
प्राकृतिक श्रोत	- वनक्षेत्र रहेको - खुल्ला चउर रहेको - नदीनाला रहेको - पानीका मुहान रहेको - ढुङ्गाखानी रहेको - बाँसघारी रहेको	- पानीका मुहान ताल पोखरी र वन क्षेत्रको संरक्षण गर्नुपर्ने - आपत्कालीन आश्रयस्थल बनाउन सकिने खुल्ला ठाउँको पहिचान गरी सडक खानेपानी र सरसफाई पूर्वाधारहरूको तयारी गर्नुपर्ने ।
सामाजिक श्रोत	- आमा समूह - टोल सुधार - युवा संस्था - बाल क्लब - सामुदायिक भवन - सहकारी - सामाजिक संघ संस्था	- सामाजिक संस्था तथा स्रोतहरूलाई विपद् न्यूनीकरण तथा पूर्वतयारीमा संलग्न गराउने र परिचालन गर्ने नीति र कार्यक्रम बनाउनु पर्ने । - सामाजिक संस्थाहरूको संयन्त्र बनाई उनीहरूको श्रोतलाई एकिकृत रुपमा परिचालन गर्नुपर्ने - सामाजिक संस्थाहरूको विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य क्षमता बढाउनुपर्ने
आर्थिक श्रोत	- बैंक - सहकारी - बचत समूह - विपद् कोष - पारिवारिक बचत	- नीति तथा प्रक्रिया तय गरी आर्थिक क्षेत्रलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी गर्ने र श्रोत परिचालन गर्नुपर्ने - सहकारी संस्था तथा बचत समूहले आफ्ना सदस्यहरूका लागि आपत्कालीन सहायता कोषको प्रवन्ध गर्नुपर्ने - बीमा कम्पनीहरूसँग समन्वय गरी विपद् बीमाको शुरूवात तथा प्रवर्धन गर्नुपर्ने
मानवीय	- उद्धार तथा सुरक्षा कर्मी	- गाउँपालिकामा रहेको जनशक्तिलाई संगठित

महाबु गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

क्षेत्र	अवस्था विश्लेषण	आवश्यकता विश्लेषण
श्रोत	- प्राथमिक उपचारक - स्वस्थ्यकर्मी (डाक्टर–१, स्वास्थ्य सहायक – १२, जनस्वास्थ्य अधिकृत - १ जना) - भूकम्प प्रतिरोधी घर बनाउन सक्ने मिस्त्री - - अस्थायी आवास निर्माण गर्न सक्ने जनशक्ति - विपद् सम्बन्धी तालिम दिनसक्ने -	रूपमा विपद् प्रतिकार्य र पूर्वतयारीमा परिचालनको लागि तयारी गर्नुपर्ने - वडा तहमा विपद् प्रतिकार्य टोली तयार गरी तालिम दिएर प्रथम सामुदायिक उद्धारक (First Community Responder) तयार गर्नुपर्ने - भूकम्प प्रतिरोधी घर बनाउन सक्ने जनशक्तिलाई संगठित गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने । - वडा तहमा स्वास्थ्य संस्थासँग समन्वय गरी प्राथमिक उपचार टोली तयार गर्नुपर्ने - विपद् लेखाजोखा गर्नसक्ने जनशक्ति वडा तहमा तयार गर्नुपर्ने - प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्था अन्तरगत द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) गठन गर्नुपर्ने ।

२.१० विषयगत क्षेत्र तथा कार्य जिम्मेवारी

सरकारी, सार्वजनिक तथा नीजि क्षेत्रको स्रोत साधन तथा सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञतालाई समेत समन्वयात्मक रुपमा परिचालन गरी विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्वतयारीलाई प्रभावकारी बनाउन अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा विषयगत क्षेत्र (Cluster) को अभ्यास हुँदै आएको छ । राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य कार्यढाँचा २०७५ ले पनि विपद् प्रतिकार्यका लागि ११ वटा केन्द्रीय विषयगत क्षेत्र (Central Cluster) निर्धारण गरेको छ । यसैगरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३० ले राखेको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसम्म क्षेत्रगत कार्य समूहको अवधारणा (Cluster Approach) को आधारमा विपद् प्रतिकार्य र पूर्वतयारीलाई प्रभावकारी बनाउने रणनीति क्रियाकलाप राखेको छ । यस सन्दर्भमा गाउँपालिकाको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि स्थानीय आवश्यकता र गाउँपालिकाको संस्थागत संरचना अनुसार सातवटा विषयगत क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ । उक्त विषयगत क्षेत्रको गठन र कार्य जिम्मेवारी देहाय बमोजिम रहको छ ।

तालिका १०: विषयगत क्षेत्र र यसको नेतृत्व

क्रसं	विषयगत क्षेत्र	नेतृत्व
१	समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र	गाउँपालिका प्रमुख – गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
२	प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	संयोजक - सामाजिक विकास समिति
३	आपत्कालीन आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री एवम् बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र	संयोजक - वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति
४	खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र	संयोजक - सामाजिक विकास समिति
५	आपत्कालीन संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र	संयोजक - सामाजिक विकास समिति

६	विपद् लेखाजोखा एवम् सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	संयोजक - वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति
७	जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा शीघ्र पुनर्लाभ विषयगत क्षेत्र	संयोजक - पूर्वाधार विकास समिति

२.१०.१ समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र

गाउँपालिका क्षेत्रमा कुनै पनि विपद्को घटना वा स्वास्थ्य संकटको स्थिति हुनासाथ तत्काल प्रतिकार्यमा जुटेर मानवीय जीवन रक्षा तथा सम्पत्तिको सुरक्षा गरी जनजीवन सामान्य अवस्थामा ल्याउनु पर्ने हुन्छ । यसका लागि गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको हैसियतले विपद् प्रतिकार्यको सम्पूर्ण नेतृत्व गाउँपालिका प्रमुखले गर्नुपर्दछ । विपद्को परिस्थितिमा एकातिर अन्य विषयगत क्षेत्रका साथै गाउँपालिका मातहतका स्रोत साधन र सबै संयन्त्रहरू प्रतिकार्यका लागि परिचालन गर्नुपर्दछ । विपद्को प्रभाव अनुसार बाह्य सहयोगको लागि गाउँपालिका भित्र र बाहिर, जिल्ला, प्रदेश तथा केन्द्रीय निकायहरूसम्म समन्वय गर्नुपर्दछ । विपद् पूर्वतयारीका लागि सरोकारवाला निकायहरूसँग निरन्तर समन्वय र सहकार्य गर्ने तथा विपद्को समयमा विपद् प्रभावित समुदायमा तुरून्त खोज उद्धार, प्राथमिक उपचार र राहत वितरणको लागि समन्वय गर्ने, विपद् प्रभावितहरूको पहिचान गरी परिचयपत्र उपलब्ध गराउने, मानिसको मृत्यु भएमा सनाखत गरी शव व्यवस्थापन (वा हस्तान्तरण) को प्रवन्ध मिलाउने र यसको लागि समयमै आवश्यक पूर्वतयारी गर्ने समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रको मुख्य जिम्मेवारी हो । यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व गाउँपालिका प्रमुखले गर्दछन् । गाउँपालिकामा रहेका सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी निजी क्षेत्रका प्रतिनिधि र अन्य सबै विषय क्षेत्रका संयोजनकहरू यसमा सदस्य रहन्छन् । गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशाशकीय अधिकृतले यस विषयगत क्षेत्रको सदस्य सचिवको रूपमा काम गर्दछन् ।

२.१०.२ प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र

विपद्को समयमा खोज उद्धार कार्यसँगै घाइतेहरूको जीवन रक्षाको लागि प्राथमिक उपचार सेवा आवश्यक पर्दछ । त्यसपछि गम्भीर प्रकृतिका घाइतेहरूको लागि थप उपचारको प्रवन्ध गर्नु पर्दछ । प्रभावित समुदाय तथा अस्थायी आश्रयस्थलमा स्वास्थ्य सेवालाई निरन्तरता दिनु पर्ने हुन्छ । महामारीजन्य विपद् तथा स्वास्थ्य संकटको समयमा रोकथाम तथा व्यवस्थापनमा स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रमुख भूमिका हुन्छ । विपद् प्रभावित समुदायका बालबालिका, बृद्धबृद्धा, गर्भवती तथा दुध खुवाउने आमाहरूको लागि थप पोषणयुक्त खानाको आवश्यकता पर्दछ । गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संरचना र क्षमताको परिचालन गरी प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य सेवा र पोषणको प्रवन्ध गर्नु यस विषयगत क्षेत्रको प्रमुख जिम्मेवारी हो । साथै यस विषयगत क्षेत्रले कोभिड-१९ लगायतका महाव्याधीको संक्रमण, स्वास्थ्य संकटको रोकथाम, नियन्त्रण र व्यवस्थापनको कार्य समेत गर्नेछ । यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व गाउँपालिकाको सामाजिक विकास समितिको संयोजकले गर्दछन् भने गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखा प्रमुख सदस्य सचिव रहन्छन् । गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्था तथा अस्पतालहरू र स्वास्थ्य तथा पोषणको क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाका प्रतिनिधिहरु यस विषयगत क्षेत्रको सदस्यको रुपमा रहन्छन् ।

२.१०.३ आपत्कालीन आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री एवम् बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र

गाउँपालिका क्षेत्रमा कुनै पनि विपद्को घटना वा स्वास्थ्य संकटको स्थिति हुनासाथ त्यसबाट विस्थापित तथा प्रभावित भएकाहरुलाई बस्नको लागि आश्रयस्थल र आश्रयस्थलमा बसेका वा समुदायमै रहेका प्रभावितहरूलाई चामल, दाल, नुन, तेल आदि खाद्य सामाग्री उपलब्ध गराउने, खानेकुरा पकाउनको लागि आवश्यक प्रवन्ध मिलाउने ओढ्ने ओछ्याउने लगायतका गैर खाद्य सामग्री एवम् लगाउने कपडाको प्रवन्ध गर्ने । महामारीजन्य स्वास्थ्य संकटको समयमा क्वारेन्टिन एवम् आइसोलेसन केन्द्रको व्यवस्थापन गर्ने, खोज, उद्धार, राहत एवम् स्वास्थ्य सामाग्रीहरूको खरिद तथा भण्डारण एवम् ढुवानीको प्रबन्ध गर्ने, विपद् लेखाजोखा लगायतका कामको लागि आवश्यक बन्दोबस्ती मिलाउने यस विषय क्षेत्रको मुख्य जिम्मेवारी हो । यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिको संयोजकले गर्दछन् भने विपद् व्यवस्थापन सम्पर्क अधिकृत सदस्य सचिवको रुपमा रहन्छन् ।

२.१०.४ खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र

विपद् पश्चात प्रभावित समुदायमा खानेपानी तथा सरसफाईका पूर्वाधारहरूमा क्षति पुग्छ । विस्थापितहरूले आश्रय लिएको आश्रयस्थलमा खानेपानी र सरसफाइको उचित र पर्याप्त प्रवन्ध गर्नु पर्दछ । विपद्पछि सरसफाई र स्वच्छताको उचित प्रवन्ध नभएमा विभिन्न महामारी फैलिन सक्छ । विपद् प्रभावितहरूको लागि स्वच्छ र पर्याप्त खानेपानी तथा सरसरफाइको प्रवन्ध गर्नु, विपद् प्रभावित समुदाय तथा अस्थायी आश्रयस्थल वा क्वारेन्टिन र आइसोलेसन केन्द्रहरुमा खानेपानी एवम् सरसफाईको प्रबन्ध तथा स्वच्छता प्रवर्धन गर्नु, प्रभावितहरूको लागि मापदण्ड अनुसारको सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्धनका सामाग्रीहरूको सुनिश्चिता गर्नु, विपद्जन्य घटनाबाट सिर्जना भएका फोहोरहरू सरसफाई गर्नु, मरेका पशुपंक्षीहरूको व्यवस्थापन गर्नु, व्यक्तिगत सरसफाईको लागि स्वच्छता सम्बन्धी सरसामानहरू (जस्तैः हाईजिन किट, पियुप, क्लोरिन, डस्टविन, आदि) उपलब्ध गराउनु, विपद्बाट क्षति भएका खानेपानी तथा सरसफाईका पूर्वाधारहरू पुनर्स्थापना गर्न सहयोग गर्नु यस विषयगत क्षेत्रको मुख्य जिम्मेवारी हो । यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व सामाजिक विकास समितिको संयोजकले गर्दछन् भने खानेपानी तथा सरसफाई शाखा प्रमुखले सदस्य सचिवको रुपमा काम गर्दछन् । खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनको क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाका प्रतिनिधिहरू यस विषयगत क्षेत्रको सदस्य रहन्छन् ।

२.१०.५ संरक्षण तथा आपत्कालीन शिक्षा विषयगत क्षेत्र

विपद्को घटना पछि परिवारहरू विस्थापित हुन्छन् । कतिपय बालबालिकाले अभिभावक गुमाउँछन् । यस्तो अवस्थामा महिला र बालबालिकामाथि हिंसा बढ्छ । महाबु गाउँपालिकाका धेरै विद्यालयहरू बाढी, आगलागी, चट्याङ जस्ता प्रकोपको जोखिममा छन् र विगतमा पनि प्रभावित हुँदै आइरहेका छन् । २०७२ सालको भूकम्पबाट पनि थुप्रै विद्यालयहरूमा क्षति पुग्यो । यो भन्दा ठूलो भूकम्प आएको खण्डमा अधिकांश विद्यालयमा क्षति पुग्छ । कोभिड-१९ को महामारीको कारण लामो समयसम्म विद्यालयहरू बन्द भए । संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्रले विपद्को समयमा किशोरी, गर्भवती महिला, सुत्केरी, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, शिशु, बालबालिका, बृद्धबृद्धाहरूलाई संरक्षण गर्ने, उनीहरूको आवश्यकता बमोजिमका सरसामानहरू जस्तैः सेनेटरी प्याड, खेलकुदका सामान आदि उपलब्ध गराउने, घरपरिवारका सदस्य गुमाएकाहरू तथा विपद्का कारण त्रसित

व्यक्तिहरूलाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा दिने र हिंसामुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने जस्ता जिम्मेवारी निर्वाह गर्नु पर्दछ । विद्यालयहरू क्षति भएमा वा भौतिक उपस्थितिमा विद्यालय सञ्चालन गर्ने अवस्था नभएमा तत्काल शैक्षिक निरन्तरताको लागि वैकल्पिक व्यवस्था गर्ने र सामान्य अवस्थामा यसको लागि पूर्वतयारी तथा सुरक्षित विद्यालय कार्यढाँचालाई कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने, वैकल्पिक सिकाई निरन्तरताको लागि उपयुक्त ठाउँको पहिचान गरी आवश्यक सामाग्रीहरूको तयारी गर्ने, सुरक्षित सिकाईको वातावरण तयार गरी शैक्षिक गतिविधिहरूलाई निरन्तरता दिने, संरक्षण तथा शिक्षा क्षेत्रको क्षति र आवश्यकताको लेखाजोखा गरी पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणमा सहयोग गर्ने र विद्यालय मार्फत स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् सुरक्षा सम्बन्धी चेतना समुदायमा विस्तार गर्न सहयोग गर्ने यस विषयगत क्षेत्रको मुख्य जिम्मेवारी हो । गाउँपालिकाको सामाजिक विकास समितिको संयोजकले यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व गर्दछन् भने शिक्षा शाखा प्रमुख सदस्य सचिव रहन्छन् । गाउँपालिकामा रहेका संरक्षण तथा शिक्षा क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाका प्रतिनिधिहरू यस विषयगत क्षेत्रको सदस्य रहन्छन् ।

२.१०.६ विपद् लेखाजोखा एवम् सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्न विपद्सँग सम्बन्धित र अन्य सामाजिक आर्थिक तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । अझ विपद् पश्चात खोज उद्धार राहत र प्रतिकार्यका कामहरू अघि बढाउन विपद्को सामान्य तथा विषयगत क्षतिको तथ्याङ्क आवश्यक पर्दछ । यस विषय क्षेत्रले विपद्को क्षति तथा नोक्सानीको लेखाजोखा गर्ने यी सूचनाहरूलाई व्यवस्थापन गर्ने र विषयगत क्षेत्रका विवरणहरू सम्बन्धित क्षेत्रलाई उपलब्ध गराई पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहयोग गर्दछ । वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा कार्यालय र स्थानीय सुरक्षा निकायसँग समन्वय गरी प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा गरी तत्काल विपद्को क्षतिको सूचना संकलन गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने । क्षतिको प्रारम्भिक लेखाजोखा तथा क्षेत्रगत आवश्यकता लेखाजोखा गर्न गृह मन्त्रालयले तयार गरेको विपद् लेखाजोखा मार्गदर्शनको आधारमा आवश्यक फारम तयार गर्ने र तालिम दिई जनशक्ति तयार गर्ने । क्षतिको लेखाजोखाको आधारमा प्रभावितहरूको वर्गीकरण गरी परिचयपत्र उपलब्ध गराउन स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने । विपद्का सूचनाहरू गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रमा व्वस्थापन गर्ने र निर्धारित प्रक्रिया बमोजिम जिल्ला, प्रदेश तथा केन्द्रीय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रमा पठाउने यस विषयगत क्षेत्रको मुख्य जिम्मेवारी हो । यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिको संयोजकले गर्नेछन भने स्थानीय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र हेर्ने अधिकृत सदस्य सचिवको रुपमा रहनेछन् । नेपाल रेडक्रस सोसाइटी लगायत विपद् लेखाजोखा क्षेत्रमा अनुभव भएका र स्वयम् सेवक परिचानल गर्ने क्षमता भएका स्थानीय संस्थाहरू यस विषयगत क्षेत्रमा सदस्यका रुपमा रहनेछन् ।

२.१०.७ जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा शीघ्र पुनर्लाभ विषयगत क्षेत्र

यस विषयगत क्षेत्रले विपद्को कारण अवरूद्ध हुन पुगेका अत्यावश्यक सेवाहरू (जस्तैः सडक, विद्युत, खानेपानी, टेलिफोन) तत्काल सुचारू गर्ने र त्यस्ता सेवा प्रदान गर्ने निकायका कार्यालयहरूमा क्षति पुगेमा वैकल्पिक व्यवस्था गर्ने, सामाजिक आर्थिक पूर्वाधार र अवस्थालाई चलायमान बनाई जनजीवनलाई सामान्य बनाउने

जिम्मेवारी निर्वाह गर्दछ । विपद् पश्चात विस्थापितहरूलाई तत्काल अस्थायी आश्रयस्थल व्यवस्थापन गर्न तथा आवास, खानेपानी, सरसफाई लगायतका अस्थायी पूर्वाधार तयार गर्न सहयोग गर्दछ । त्यसैगरी पुनर्स्थापनाको चरणमा स्थायी संरचनाहरू पुनर्निर्माण नहुँदासम्मको लागि अस्थायी संरचना तथा पूर्वाधार तयार गर्ने काम गर्दछ । आपत्कालीन अवस्थामा पूर्वाधार क्षति भएर आवतजावत अवरूद्ध भएमा सेवा सुचारू गर्नका लागि तत्काल अस्थायी पूर्वाधार तयार गर्ने । प्रभावित समुदायसम्म राहत तथा प्रतिकार्यको पहुँच सहज बनाउन तत्काल अस्थायी पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने । गाउँपालिकाले पूर्वाधार निर्माण गर्दा मापदण्ड बमोजिम र विपद् सुरक्षित भएको सुनिश्चित गर्ने । आपत्कालीन प्रयोजनका लागि अस्थायी आश्रयस्थल, त्यसमा आवश्यक खानेपानी तथा सरसफाईका पूर्वाधारहरू तयार गर्ने । विपद्बाट क्षति भएका संरचनाहरूको पुनर्निर्माण गर्दा बहुप्रकोपको जोखिमबाट सुरक्षित स्तरीय मापदण्ड अनुसार भएको सुनिश्चित गर्ने । विपद्को प्रकृति र प्रभाव हेरी यस विषयगत क्षेत्रको काम विपद्को तत्कालको अवस्थादेखि पुनर्निर्माणको काम नसकिंदासम्म चल्न सक्छ र विपद् व्यवस्थापनका चारवटै चरणमा काम गर्नुपर्ने हुन्छ । यस विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व पूर्वाधार विकास समितिको संयोजकले गर्दछन् भने पूर्वाधार विकास शाखा प्रमुख यसको सदस्य सचिवको रूपमा रहन्छन् । माथि उल्लिखित विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व र सदस्य संस्थाहरूको विवरण अनुसूची-२ मा राखिएको छ ।

परिच्छेद तीन : पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

३.१ सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना

महाबु गाउँपालिका बहुप्रकोपको जोखिममा छ । विपद्को सम्भावना र त्यसबाट हुनसक्ने जनधनको क्षति कम गर्न र पर्याप्त पूर्वतयारी गरी विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्य क्षमता सुदृढ गर्न गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिले पूर्वतयारीका विभिन्न गतिविधिहरू नियमित रूपमा गर्नुपर्ने हुन्छ । विपद् पूर्वतयारी र विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापनलाई विकासका नियमित गतिविधिहरूमा जोडेर जोखिमका स्रोतहरूको न्यूनीकरण गर्दै प्रतिकार्यका लागि आधार तयार गर्न सामान्य पूर्वतयारीका रूपमा देहाय बमोजिमको कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

क्र.सं.	सामान्य पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	मुख्य जिम्मेवारी
२	गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नीति तथा रणनीतिक कार्ययोजना तयार गरी लागू गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
३	गाउँपालिकामा गाउँपालिका आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र (स्वास्थ्य आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र समेत) स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने (MEOC)	तत्काल	गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
४	गाउँपालिकाको स्वास्थ्य ऐन र स्वास्थ्य नीति तर्जुमा गर्ने	भैसकेको	गाउँपालिका	२	सामाजिक विकास समिति
५	गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रमा सञ्चार एवम् खोज उद्धार तथा प्राथमिक उपचार सामाग्रीको प्रवन्ध गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	२	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
६	गाउँपालिकाका सबै वडामा समुदायमा आधारित खोज उद्धार कार्यदल गठन गर्ने	तत्काल	वडा	प्रत्येक वडामा	वडा समिति
७	बढी सडक दुर्घटना हुने स्थानहरुको नक्शांकन गरी सडक सुरक्षा मापदण्ड कडाईका साथ पालना गर्ने गराउने	नियमित	गाउँपालिका		नेपाल प्रहरी
८	जिल्ला, प्रदेश र केन्द्रीय तहसँग समन्वय हुने गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण वेभ पोर्टल विकास गरि सञ्चालन गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
९	विपद् पश्चातको आवश्यकताको लेखाजोखाको लागि आधुनिक सूचना प्रविधिको उपयोग गरेर द्रुत आँकलन प्रणाली प्रक्रिया तयार गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
१०	आपत्कालीन अस्थायी आश्रयस्थलको लागि गाउँपालिकामा खुल्ला क्षेत्र पहिचान गरी स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन गर्ने (१ नं वडा, खरीगैरा खेल मैदान, स्वास्थ्य चौकी अगाडीको खुल्ला स्थान, ५०० जना अटने, २ नं वडा,	तत्काल	गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

क्र.सं.	सामान्य पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	मुख्य जिम्मेवारी
	जगदीश मा. वि., ऐलाडी, ५०० जना अटने, गरगरे खेलकुद मैदान, २०० जना अटने, मानन चौर, १५०० जना अटने, ३ नं वडा, छिपछिपेनी खेलकुद मैदान, ५०० जना अटने, थमबासी, खुल्ला चौर, १००० जना अटने, माईको थान, डाँडाँ, खुलाचौर, ७०० जना अटने, ४ नं वडा, राउटे बजार, खेलकुद मैदान, २००० जना अटने, महाबु पार्क, ५०० जना अटने, ५ नं वडा, काशीकाँध स्वास्थ्य चौकी, ५०० जना अटने, महाबु गाथ, खुल्ला फाँट, २००० जना अटने, ६ नं वडा, कालिका मा. वि., काकुरी, ५०० जना अटने, जुम्ली डाँडाँ, १२०० जना अटने, स्वास्थ्य ईकाई फिल्ड, एकपाटे, रानीवन, २०० जना अटने, पुरानो गा. वि. स. भवन रानीवन १०० जना अटने, प्रस्तावित हेलीप्याड, १ नं वडा, खरीगैरा, पाल्ती आ. वि., २ नं वडा, गडगडे चौर, ३ नं वडा, बाँसी स्वास्थ्य चौकी, ४ नं वडा, पशु शाखा कार्यालय, चाल्नीमुल, माईको थान, ५ नं वडा, काशीकाँध स्वास्थ्य चौकी, कोतडाँडाँ, ६ नं वडा, सिमलडाँडाँ, पुरानो गा. वि. स. भवन, टाकुरी, तीजडाँडाँ)				
११	प्रत्येक सार्वजनिक, सरकारी र व्यावसायिक भवनमा आपत्कालीन निकासी मार्ग (Evacuation Route) र आपत्कालीन भेला हुने स्थान (Assembly Point) छुट्याई विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने, गराउने	२०७९	सबै सम्बन्धित संस्थाहरु		सम्बन्धित कार्यालय
१२	वडामा भएका सामुदायिक भवनहरूमा आपत्कालीन अस्थायी आश्रयस्थल तथा क्वारेन्टिन सञ्चालनको लागि सडक, विद्युत, खानेपानी र सरसफाईका पूर्वाधार तयार गर्ने	२०७९	पहिचान गरिएका स्थानहरू	आवश्यकता अनुसार	पूर्वाधार विकास शाखा
१३	प्रत्येक वडामा आपत्कालीन आश्रयस्थल तथा क्वारेन्टिन/आइसोलेसन सेन्टर मा प्रयोग गर्न सकिने सुरक्षित सामुदायिक भवनको पहिचान/निर्माण गर्ने	नियमित	वडा	प्रत्येक वडामा कम्तिमा एउटा	पूर्वाधार विकास शाखा वडा कार्यालय
१४	विपद्वाट हुने मानवीय क्षति बाली पशु, घर तथा सम्पतिको लागि कार्यविधि बनाई बीमा आपत्कालीन बीमा कार्यक्रम संचालन गर्ने	२०७९	गाउँपालिका क्षेत्र	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

क.सं.	सामान्य पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	मुख्य जिम्मेवारी
१५	विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि समुदायमा आधारित संस्थाहरु, स्थानीय गैर सरकारी संस्थाहरु, स्थायी प्रकृतिका उपभोक्ता समितिहरु र नागरिक संस्थाहरुबीच कार्यविधि बनाई सहकार्यको लागि संयन्त्र तयार गर्ने	२०७९	गाउँपालिका क्षेत्र	१	गाउँपालिका /वडा विपद् व्यवस्थापन समिति
१६	गाउँपालिका क्षेत्रका प्रमुख प्रकोपहरु (भूकम्प, बाढी, आगलागी र सडक दुर्घटना, महामारी नियन्त्रण) को लागि परिदृष्यमा आधारित कृत्रिम घटना अभ्यास नियमित सञ्चालन गर्ने	नियमित	गाउँपालिका क्षेत्र	वार्षिक	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
१७	गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	वार्षिक	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
१८	सबै विषयगत क्षेत्रको कार्यतालिका बनाएर नियमित बैठक बस्ने	नियमित	गाउँपालिका	प्रत्येक तीन तीन महिनामा	सबै विषयगत क्षेत्र

३.२ पूर्वानुमानमा आधारित पूर्वतयारी कार्ययोजना

महाबु गाउँपालिकामा बारम्बार दोहोरिरहने र ठूलो जनसंख्यालाई प्रभाव पार्ने विपद् पहिरो हो । यस्तो अवस्थामा गाउँपालिकाको लगभग १२ प्रतिशत जनसंख्या प्रभावित हुँदा एक वर्ष मुनिको जनसंख्या १५९ जना पाँच वर्ष मुनिको जनसंख्या ७१२ जना ६५ वर्ष माथिको जनसंख्या ३६७ जना अपेक्षित गर्भवतीको जनसंख्या १९३ जना हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । यही अनुमानका आधारमा विभिन्न क्षेत्रमा पर्नसक्ने प्रभावको आँकलन गरी त्यसको प्रभावकारी प्रतिकार्य र पर्याप्त पूर्वतयारीको लागि देहाय बमोजिम सात वटा विषयगत क्षेत्रको पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ । उक्त क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनको जिम्मेवारी सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको हुनेछ भने आवश्यकता अनुसार अन्य निकाय वा क्षेत्रसँग समन्वय गरी काम गर्नेछन् ।

३.२.१ समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र

क.सं.	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	वडा तहमा गठन भएका खोज उद्धार टोलीलाई तालिम दिएर प्रथम सामुदायिक उद्धारक (First Community Responders) तयार गर्ने		वडा	१३	सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस
२	समुदाय तहका स्वयंसेवी संस्था तथा व्यक्तिहरुको विवरण अद्यावधिक गरी आपत्कालीन अवस्थामा परिचालनको संयन्त्र तयार गर्ने	नियमित	वडा	१३	नेपाल रेडक्रस
३	खोज उद्धारका लागि आवश्यक उपकरण सामग्रीहरुको आवश्यकता आँकलन गरी उपलब्ध गराउनको लागि गाउँपालिकालाई अनुरोध गर्ने		गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

४	खोज उद्धार टोली परिचालनको लागि न्यूनतम् खोज उद्धार तथा व्यक्तिगत सुरक्षा सामाग्री तयारी अवस्थामा राखे		वडा	१३	सुरक्षा निकाय, वडा कार्यालय
५	खोज तथा उद्धारका लागि प्रयोग गर्न सकिने सवारी साधनहरू र एम्बुलेन्सहरूको सूची र सम्पर्क व्यक्तिको विवरण तयार गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	सम्बन्धित संस्था विपद व्यवस्थापन समिति
६	सबै विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरू तथा सरोकारवाला निकाय र संस्थाहरूको सम्पर्क ठेगाना अद्यावधिक राखे	नियमित	गाउँपालिका	१	सबै विषयगत क्षेत्र

३.२.२ प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र

क्र.सं.	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	गाउँपालिका का सबै वडामा स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको समन्वयमा द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) गठन गर्ने	तत्काल	वडा	हरेक वडामा एक	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति
२	गाउँपालिकामा रहेका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको आपत्कालीन योजना तयार गर्ने	तत्काल	स्वास्थ्य संस्था		स्वास्थ्य शाखा
३	गाउँपालिकाका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आपत्कालीन प्रयोजनको लागि औषधिको 'बफर स्टक' व्यवस्थापन गर्ने र औषधि उपलब्ध भएको सुनिश्चित गर्ने	नियमित	वडा	स्वास्थ्य संस्था अनुसार	सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था
४	वडा तहमा प्राथमिक उपचार कार्यदल गठन गर्ने	तत्काल	वडा	हरेक वडामा एक	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति, रेडक्रस उपशाखा
५	स्वास्थ्यकर्मी, महिला स्वस्थ्य स्वयम् सेविका र वडा स्तरीय कार्यदलका सदस्यहरुको लागि प्राथमिक उपचार तालिम सञ्चालन गर्ने	नियमित	वडा	११	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
६	समुदायमा जनस्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		गाउँपालिका		
७	विपद्को समयमा गर्भवती तथा सुत्केरी महिला र बालबालिकाहरुमा पोषण आवश्यकता पूर्तिका लागि पुरक खाना आवश्यकताको आँकलन गर्ने		गाउँपालिका		विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
८	आपत्कालीन अवस्थामा घाइतेहरूको थप उपचारको लागि रिफरल प्रकृया तय गर्ने		गाउँपालिका	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

३.२.३ आपत्कालीन आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्री एवम् बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र

क्र.सं.	पूर्वतयारीका क्रियालापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	अस्थायी आश्रय स्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्री र राहत व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्रका सदस्य संस्थाहरूको सम्पर्क ठेगाना अद्यावधिक राख्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	सम्बन्धित संस्था
२	गाउँपालिकामा भएका हेभी इक्वीपमेन्ट, ढुवानीका साधनहरु तथा सवारी साधनहरुको लागत तयार गरी आपत्कालीन अवस्थामा प्रयोग गर्न निजी क्षेत्रसँग सम्झौता गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	सम्बन्धित संस्था
३	गाउँपालिकामा कम्तिमा प्रत्येक वडामा १२० परिवारको लागि आवश्यक पर्ने गैर खाद्य सामाग्री सेटको स्टक राख्ने	२०७९	वडा	११	नेपाल रेडक्रस /उपशाखा
४	प्रत्येक वडामा कम्तिमा १२० परिवारका लागि अस्थायी आश्रयको लागि बहुप्रकोपबाट सुरक्षित स्थान पहिचान गरी राख्ने	२०७९	वडा	११	वडा कार्यालय
५	गाउँपालिका मा कम्तिमा ३०० परिवार तथा १५०० जनसंख्याको लागि आवश्यक पर्ने गैर खाद्य सामाग्री भण्डारणको क्षमता भएको गोदामघरको व्यवस्था गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	नेपाल रेडक्रस सामाजिक संस्था
६	पहिचान गरिएका खुल्ला स्थानमा अस्थायी आश्रयस्थलका लागि आवश्यक पूर्वाधार, खानेपानी, सरसफाइको प्रवन्ध तथा तत्काल टहरा बनाउन सक्ने व्यवस्था गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	आवश्यकता अनुसार	पूर्वाधार विकास शाखा
७	पहिचान गरिएका खुल्ला स्थान वा तयार गरिएका अस्थायी आश्रयस्थलका संरचना र सुविधाहरू महामारीको समयमा क्वारेन्टिन एवं आइसोलेसन केन्द्रको रुपमा प्रयोग गर्न सक्ने र स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न मिल्ने गरी विकास गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	आवश्यकता अनुसार	पूर्वाधार विकास शाखा

३.२.४ खानेपानी सरसफाई तथा स्वस्यता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र

क.सं.	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	अनुमानित परिदृष्यको आधारमा खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन सम्बन्धी आवश्यकताको आँकलन गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
२	विपद् लेखाजोखा टोलीलाई खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन क्षेत्रको विपद् सूचना संकलनको तालिम दिने	२०७९	गाउँपालिका	१	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
३	कम्तिमा १००० परिवारलाई पुग्ने आपत्कालीन सरसफाई तथा स्वस्थता प्रवर्द्धन सामाग्री भण्डारणको व्यवस्था मिलाउने	२०७९	गाउँपालिका	१	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
४	आपत्कालीन आश्रयस्थल वा आश्रयस्थल बनाउन पहिचान गरिएका खुला क्षेत्रमा खानेपानी आपूर्तिको स्रोत र आवश्यक सामग्रीको प्रवन्ध गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
५	रेडियो टिभी, पत्रपत्रिका र सामाजिक मिडिया मार्फत सरसफाई सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम प्रसारण गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
६	खानेपानी सरसफाँई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरूको सम्पर्क अध्यावधिक राखे	२०७९	गाउँपालिका	१	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र

३.२.५ संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र

क.सं	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	सबै विषयगत क्षेत्रलाई महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरिकको संरक्षणका तरिकाहरू बारे जानकारी दिने	निरन्तर	गाउँपालिका	सबै विषयगत क्षेत्र	महिला तथा बालबालिका शाखा
२	विपद्को समयमा संरक्षण एवम् सुरक्षाका लागि चाहिने सामाग्रीहरू खरिद गरी भण्डारण गर्ने	निरन्तर	गाउँपालिका	अनुमानित आँकलन अनुसार	महिला तथा बालबालिका शाखा
३	विद्यालयका शिक्षक र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई आधारभूत मनोसामाजिक परामर्श सम्बन्धी तालिम दिने प्रवन्ध गर्ने	निरन्तर	गाउँपालिका	सबै वडा र सबै विद्यालयहरू	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
४	सबै विद्यालयमा विद्यालय सुरक्षा कार्यान्वयन कार्यविधि बमोजिम सुरक्षित विद्यालयका न्यूनतम् गतिविधि सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने	२०७९	विद्यालय	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा
५	**विद्यालयहरूको संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखाको लागि सहयोग गर्ने**	**२०७९**	**विद्यालय**	**सबै विद्यालय**	**शिक्षा शाखा**

६	विद्यालयहरूलाई सिकाई निरन्तरता र पूर्वतयारी सहितको विद्यालय सुरक्षा योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने	२०७९	विद्यालय	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा
७	विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा प्रअहरुलाई विद्यालय सुरक्षा सम्बन्धी तालिम दिने	२०७९	विद्यालय	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा
८	कृत्रिम घटना तथा सिमुलेसन अभ्यास सञ्चालन गर्न गाउँपालिका र विद्यालयहरूसँग समन्वय गर्ने	२०७९	विद्यालय	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा
९	वैकल्पिक सिकाई सञ्चालनका लागि कार्यविधि र सामाग्री तयारी अवस्थामा राख्ने	२०७९	गाउँपालिका	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा
१०	सबै विद्यालयहरूमा अस्थायी सिकाई केन्द्र सञ्चालनका लागि आवश्यक सामाग्रीहरू तयारी अवस्थामा राख्ने प्रवन्ध गर्ने	२०७९	विद्यालय	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा
११	संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरूको सम्पर्क अद्यावधिक गर्ने	२०७९	विद्यालय	सबै विद्यालय	शिक्षा शाखा

३.२.६ विपद् लेखाजोखा एवम् सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

क.सं	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र मार्फत विपद् सम्बन्धी सूचना सङ्कलन, व्यवस्थापन र प्रसारणको व्यवस्था मिलाउने	नियमित	गाउँपालिका	१	जिल्ला आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र
२	वडा तहमा विपद् लेखाजोखा टोली तयार गर्ने (IRA/MIRA)	२०७९	वडा	सबै	नेपाल रेडक्रस महाबु उपशाखा
३	विपद् लेखाजोखा टोलीका सदस्यहरूलाई विपद् लेखाजोखा सम्बन्धी तालिम दिने	२०७९	गाउँपालिका	१	नेपाल रेडक्रस
४	समुदाय स्तरमा विपद्को समयमा सूचना प्रवाह गर्न SMS मार्फत सूचना प्रसार गर्ने समूहगत प्रणालीको विकास गर्ने	२०७९	गाउँपालिका		मोवाइल सेवा प्रदायक-विपद व्यवस्थापन समिति
५	स्थानीय रेडियो एफ एम तथा अन्य सामाजिक मिडियाबाट जनचेतना मूलक सन्देशहरू प्रवाह गर्ने	नियमित	गाउँपालिका		पत्रकार महासंघ स्थानीय मिडिया
६	गाउँपालिकाको विपद् सम्बन्धि सम्पूर्ण सूचना तथा गतिविधिहरू नियमित अद्यावधिक गर्ने त्रैमासिक, बार्षिक, अर्धबार्षिक	नियमित	गाउँपालिका		विपद व्यवस्थापन समिति
७	विपद् सूचना प्रवाह प्रकृया तय गरी वस्तीमा भएका घटनाको तत्काल स्थानीय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रमा अद्यावधिक हुने प्रवन्ध मिलाउने	नियमित	गाउँपालिका		विपद व्यवस्थापन समिति
८	विपद् लेखाजोखा सम्बन्धी मार्गदर्शनका आधारमा विपद् लेखाजोखाका फारामहरु तयारी अवस्थामा राख्ने	२०७९	गाउँपालिका		विपद व्यवस्थापन समिति

३.२.७ जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा शीघ्र पुनर्लाभ विषय क्षेत्र

क्र.सं.	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजनाका आधारमा पूर्वाधार निर्माणका योजना तयार गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	विपद व्यवस्थापन समिति
२	पूर्ण रूपमा भवन आचार संहिता कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने गराउने	नियमित	गाउँपालिका	१	विपद व्यवस्थापन समिति
३	जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको दोहन र अतिक्रमण नियन्त्रण गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	विपद व्यवस्थापन समिति
४	पहिचान गरिएका आपत्कालीन आश्रयस्थलमा अस्थायी आवास, सरसफाई, खानेपानी, सडक र विजुलीको पूर्वाधार तयार गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	विपद व्यवस्थापन समिति
५	ग्रामीण सडक निर्माण जस्ता पूर्वाधार विकास गर्दा प्राविधिक र वातावरणीय अध्ययन अनुसार विपद् जोखिम नबढ्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	
६	संरचना तथा पूर्वाधारको पुनर्निर्माण "अझ राम्रो अझ" बलियोको मान्यता अनुरूप गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	विपद व्यवस्थापन समिति
७	विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरूको सम्पर्क विवरण अद्यावधिक राख्ने र विषयगत क्षेत्रको नियमित बैठक गर्ने	नियमित	गाउँपालिका	१	विपद व्यवस्थापन समिति

३.३ आपत्कालीन प्रतिकार्य (कार्यविधि) कार्ययोजना

आपत्कालीन प्रतिकार्य योजनामा विपद्को समय र विपद् पश्चात् तुरुन्तै चाल्नुपर्ने खोज, उद्धार, उपचार एवम् जोखिम क्षेत्रबाट प्रभावितहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण, राहत वितरणका र विपद् लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्थापन र संप्रेषणका क्रियाकलापहरू सहित प्रत्येक विषयगत क्षेत्र परिचालनको समय तालिका सहितको कार्यविधि समावेश गरिएको छ । यसका लागि देहाय बमोजिमका क्रियाकलापहरू तर्जुमा गरिएको छः

३.३.१ समग्र व्यवस्थापन, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिको आकस्मिक बैठक बसी हरेक विषयगत क्षेत्रलाई तयारी अवस्थामा रहन निर्देशन दिने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	२	समन्वय खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बस्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	४	खोज उद्धार र सुरक्षाको लागि उद्धारकर्मी, सुरक्षाकर्मी	सुरक्षा निकाय/जिल्ला विपद्

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
		परिचालन गर्ने (DDRT/RRT)	व्यवस्थापन समिति
	५	खोज तथा उद्धारका लागि आवश्यक सामाग्री र यातायातको बन्दोबस्त गर्ने	बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र
	६	घाइतेहरूको शिघ्र उद्धार गर्ने र वेपत्ताहरूको खोजी कार्यलाई तीव्रता दिने	सुरक्षा निकाय
	७	सम्भावित जोखिम क्षेत्रका समुदायको सुरक्षित स्थानान्तरण गर्ने	सुरक्षा निकाय, वडा समिति
	८	घाइतेहरूको तत्काल प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने	स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्र (प्राथमिक उपचारक)
	९	मृतकहरूको पहिचान गरी मुचुल्का गरेर शव आफन्तलाई जिम्मा लगाउने	वडा समिति
२४ घण्टा देखि ७ दिन	१०	खोज उद्धार कार्यलाई आवश्यकता अनुसार निरन्तरता दिने	सुरक्षा निकाय
	११	२४ घण्टाको कामको समीक्षा गरी आवश्यकता अनुसार थप खोज उद्धार कार्य अघि बढाउने	सुरक्षा निकाय
	१२	प्रभावितहरूको व्यक्तिगत सम्पत्ति तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षाको लागि सुरक्षाकर्मी परिचालन गर्ने	सुरक्षा निकाय
	१३	आवश्यकता अनुसार शव व्यवस्थापन कार्यलाई निरन्तरता दिने	सुरक्षा निकाय
	१४	बहु क्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा गर्नको लागि सबै विषयगत क्षेत्रलाई समन्वय तथा परिचालन गर्ने	सुरक्षा निकाय
	१५	विपद्को घटनाको प्रकृति हेरी आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
७ दिनदेखि १ महिना	१६	आवश्यकता अनुसार खोज उद्धार कार्यलाई निरन्तरता दिने	सुरक्षा निकाय
	१७	विपदमा हराएका वा नष्ट भएका अत्यावश्यक दस्तावेजहरुको लगत सङ्कलन गर्ने	सुरक्षा निकाय वडा समिति
	१८	हराएका वा नष्ट भएका कागजातहरुको पुनर्निमार्ण तत्काल गर्ने	वडा कार्यालय
	१९	विषय क्षेत्रगत विस्तृत लेखाजोखाको आधारमा विपदबाट भएको क्षतिको लागि पुनर्स्थापना योजना तयार गर्न समन्वय गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र
	२०	विपद् पश्चातको आवश्यकता लेखाजोखाको आधारमा गाउँपालिका को पुनर्निमाण योजना तयार गर्न समन्वय गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र

३.३.२ प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको विश्लेषण गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	२	घाइतेको खोज उद्धारसँगै प्राथमिक उपचारका लागि प्राथमिक उपचार टोली परिचालन गर्ने	खोज उद्धार कार्यदल, प्राथमिक उपचार कार्यदल
	३	विपद् प्रभावित क्षेत्रमा प्राथमिक उपचार डेस्क स्थापना गरी सेवा सञ्चालन गर्ने	बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र
	४	गम्भीर अवस्थाका घाइतेहरूलाई थप उपचारको लागि रिफर गर्ने नजिकको अस्पताल, एम्बुलेन्सहरुको परिचालन	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	५	दीर्घ रोगीहरू पहिचान गरी उनीहरूको लागि औषधि तथा उपचार सेवा उपलब्ध गराउने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
२४ घण्टा देखि ७ दिन	६	मापदण्ड अनुसार शुद्ध पिउने पानी र प्रभावितहरूको अवस्था अनुसार पोषणयुक्त खानाको सुनिश्चतता गर्ने पियुष/अक्वाटयाब लगायत पानी शुद्धिकरण	खाद्य विषयगत क्षेत्र
	७	विपद् प्रभावित क्षेत्र तथा अस्थायी आश्रयस्थलमा नियमित औषधि उपचारका साथसाथै गर्भवती जाँच, सुत्केरी र परिवार नियोजन सेवालाई निरन्तरता दिने	बन्दोबस्ती विषय क्षेत्र
	८	मनोसामाजिक परामर्श सेवा सञ्चालनलाई आवश्यकता अनुसार निरन्तरता दिने	संरक्षण विषय क्षेत्र
	९	अस्थायी आश्रयस्थल तथा प्रभावित समुदायमा महामारीजन्य विपद् फैलिन नदिन थोकथामका उपायहरू अपनाउने	खानेपानी तथा सरसफाई विषयगत क्षेत्र
	१०	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको विषयगत आवश्यकता लेखाजोखा गरी पुनर्स्थापना योजना तयार गर्ने	विपद् लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र
७ दिन देखि १ महिना	११	आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य उपचार र स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई निरन्तरता दिने	स्वास्थ्य संस्थाहरू
	१२	थप महामारी फैलिन नदिन रोकथामका उपायहरू निरन्तर गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई विषयगत क्षेत्र
	१३	स्वास्थ्य क्षेत्रको विपद् पछिको आवश्यकताको लेखाजोखा गरी पुनर्निमाण योजना तयार गर्ने	पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र

३.३.३ आपत्कालीन आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्री एवम् बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	अस्थायी आश्रय स्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री र राहत व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बोलाउने र अवस्था विश्लेषण गर्ने, प्रभावित हुनसक्ने जनसंख्यको आँकलन गर्ने	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति

समय	क्र.सं	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
	२	विस्थापितहरूको लागि तत्काल अस्थायी बसोबासको प्रवन्ध गर्ने	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति
	३	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाको लागि आवश्यक बन्दोबस्त गरी लेखाजोखा टोली परिचालन गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	४	उद्धारकर्मी, स्वास्थ्यकर्मी तथा घाइतेहरुको ओसार पसार र राहत सामाग्री (Ready food item) को ओसार पसार गर्नको लागि यातायातका साधनहरुको प्रवन्ध गर्ने	खोज उद्धार विषयगत क्षेत्र
	५	विस्थापित तथा अस्थायी आश्रयस्थलमा रहेका सबै परिवारको लागि तत्काल खान मिल्ने खाद्य सामाग्री उपलब्ध गराउने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	६	विपद् प्रभावितहरूलाई गर्मीको समयमा झुल र जाडोको समयमा न्यानो कपडाको प्रवन्ध गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवुस्थापन समिति
२४ घण्टा देखि ७ दिन	७	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Initial Rapid Assessment-IRA) का आधारमा आगामी एक महिनाको लागि खाद्य तथा गैर खाद्य आवश्यकताको आँकलन गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	८	प्रभावितहरूको लागि अस्थायी आश्रय स्थलमा बसोबासको प्रवन्ध गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	९	अस्थायी आश्रयस्थलमा वा प्रभावित समुदायमा शौचालय, खानेपानी, सरसफाई तथा औषधि उपचारको लागि अन्य विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने	खानेपानी सरसफाई र स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्र
	१०	विस्थापित तथा अस्थायी आश्रयस्थलमा रहेका सबै परिवारको लागि खाद्य सामाग्री, खाना पकाउने भाँडाकुँडा र ओढ्ने ओछ्याउने सामग्री उपलब्ध गराउने	रेडक्रस
	११	अपांगता भएका व्यक्ति एकल महिला र पुरुषका लागि उपयुक्त आश्रय स्थलको प्रवन्ध गर्ने	संरक्षण विषयगत क्षेत्र
	१२	विपद्को कारण आघातमा रहेका व्यक्तिहरूलाई आश्रयस्थलमा नै मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गर्ने प्रवन्ध गर्ने	संरक्षण विषयगत क्षेत्र
	१३	अस्थायी आश्रयस्थलमा बालबालिकालाई खेल्ने ठाउँको प्रवन्ध गर्ने	संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र
७ दिन देखि १ महिना	१४	आवश्यकता अनुसार विस्थापितहरुलाई घर फर्काउने प्रवन्ध गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	१५	भौतिक संरचना पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक काठ सहुलियत दरमा उपलब्ध गराउन सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहसँग समन्वय गर्ने	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
	१६	अस्थायी आश्रयस्थलमा रहेका बालबालिकाको सिकाई निरन्तरताको लागि गाउँपालिकाको शिक्षा शाखा र शिक्षा विषयगत क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने	संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
	१७	विपद् पश्चातको आवश्यकता लेखाजोखाको लागि आवश्यक बन्दोबस्त मिलाउने	विपद् लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

३.३.४ खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू.	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको विश्लेषण गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	२	प्रभावित समुदाय तथा अस्थायी आश्रयस्थलमा सुरक्षित शुद्ध पिउने पानी तथा सरसफाईको लागि मापदण्ड अनुसारको आवश्यक पानी उपलब्ध गराउने प्रवन्ध गर्ने	अस्थायी आश्रय स्थल तथा राहत व्यवस्थापन क्षेत्र
२४ घण्टा देखि ७ दिन	३	खानेपानी तथा सरसफाई आवश्यकताको आँकलन गर्ने	विपद् लेखाजोखा क्षेत्र
	४	अस्थायी आश्रय स्थलमा शौचालय लगायत सरसफाईका अस्थायी संरचनाहरू तयार गर्ने	अस्थायी आश्रय स्थल तथा राहत व्यवस्थापन क्षेत्र
	५	प्रभावित समुदायमा सामान्य क्षति भएका खानेपानी तथा सरसफाईका संरचनाहरू तत्काल मर्मत गर्ने स्वच्छता प्रवद्र्धनका लागी साबुन पानीले हात धुने ब्यवस्था गर्ने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
	६	खानेपानी शुद्धीकरणका विधिहरू समुदायलाई जानकारी गराउने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
	७	अस्थायी आश्रयस्थलको फोहोर मैला, फोहोरपानीको निकाशको व्यवस्थापनको प्रवन्ध गर्ने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
	८	अस्थायी आश्रयस्थलमा नियमित स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई शिक्षा प्रवर्द्धन गर्ने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
	९	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको पुनर्स्थापन योजना तयार गर्ने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
	१०	अस्थायी आश्रय स्थलमा मापदण्ड अनुसारको खानेपानी र सरसफाइको प्रवन्ध नियमित गर्ने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
७ दिन देखि १ महिना	११	आवश्यकता अनुसार अस्थायी आश्रय स्थलमा खानेपानी र सरसफाईको प्रवन्ध नियमित गर्ने	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र
	१२	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको क्षेत्रगत आवश्यकताको लेखाजोखा गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	१३	अस्थायी सिकाई केन्द्रहरूमा खानेपानी र सरसफाईको प्रवन्ध गर्ने	संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र
	१४	विपद् पछिको क्षेत्रगत आवश्यकताका आधारमा खानेपानी तथा	विपद् लेखाजोखा विषयगत

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
		सरसफाई क्षेत्रको पुनर्निर्माण योजना तयार गर्ने	क्षेत्र

३.३.५ संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको विश्लेषण गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	२	अवस्था अनुसार आपत्कालीन प्रतिकार्यको लागि विद्यालय बन्द गर्नु पर्ने भएमा बन्द गर्न गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सिफारिस गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	३	विद्यालयको क्षति तथा शिक्षक विद्यार्थीको अवस्थाको आँकलन गरी खोज उद्धारमा सहयोग गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	४	आवश्यकता अनुसार प्रभावितहरूलाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने	महिला तथा बालबालिका शाखा
२४ घण्टा देखि ७ दिन	५	शिक्षा क्षेत्रमा भएको क्षतिको प्रारम्भिक विवरण संकलन गरी आवश्यकता आँकलन गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	६	विपद्का कारण हराएका वा छुट्टिएका बालबालिकाहरुलाई अभिभावकसँग पुनर्मिलन गराउने	वडा समिति
	७	प्रभावित महिला बालबालिका अपांगता भएका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकलाई संरक्षण दिने	महिला तथा बालबालिका शाखा
	८	आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श कार्यशाला सञ्चालन गर्ने	सहयोगी संस्थाहरु, सामाजिक संस्थाहरु
	९	नेपाल प्रहरी र स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूबीच संयन्त्र तयार गरी बाहिरबाट आउने व्यक्तिहरूमाथि निगरानी राख्ने	सुरक्षा निकाय
	१०	विपद् प्रभावित समुदाय तथा अस्थायी आश्रयस्थलमा सामाजिक र लैंगिक हिंसा तथा विभेद नभएको सुनिश्चित गर्ने	महिला तथा बालबालिका शाखा
	११	मानव बेचबिखन, ओसारपसार र अपहरण जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाको सिमा नाकाहरूमा नागरिक सुरक्षा चेक पोष्ट स्थापना गर्ने	सुरक्षा निकाय
	१२	शिक्षा क्षेत्रमा भएको क्षतिको प्रारम्भिक विवरण संकलन गरी आवश्यकताको आँकलन गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
	१३	सिकाई निरन्तरताको कार्ययोजना क्रियाशील गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	१४	तत्काल विद्यालय सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा अस्थायी सिकाई केन्द्र स्थापना गरी सिकाई सुचारु गर्ने	शिक्षा विषयगत क्षेत्र
	१५	अस्थायी सिकाई केन्द्र पनि सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट सिकाई सुचारू गर्ने	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति
	१६	शिक्षकहरूका लागि आपत्कालीन शिक्षा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गर्ने	शिक्षा विषयगत क्षेत्र
	१७	अस्थाई सिकाई केन्द्रहरूमा छात्रा विद्यार्थीहरूमाथि हुन सक्ने हिंसा रोक्नका लागि सुरक्षा संयन्त्र निर्माण गर्ने	शिक्षा विषयगत क्षेत्र
७ दिन देखि १ महिना	१८	बालबालिकाहरूलाई विद्यालय फर्कने वातावरण बनाउन अभिभावकहरूसँग समुदायमा छलफल गर्ने	विद्यालय व्यवस्थापन समिति
	१९	विपद् प्रभावित विद्यार्थीहरूको लागि अवस्था र आवश्यकता अनुसार विद्यालय पोशाक, पाठ्यपुष्तक र स्टेसनरी सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने	शिक्षा विषयगत क्षेत्र
	२०	विपद् प्रभावित समुदाय वा अस्थायी आश्रयस्थलमा महिला तथा किशोरीमाथि हुने हिंसाका गतिविधिलाई निगरानी राख्ने र विशेष संरक्षणको व्यवस्था मिलाउने	महिला तथा बालबालिका शाखा
	२१	विद्यालय आउने जाने बाटोहरू भत्किएको बिग्रिएको भए मर्मत गराउने	पूर्वाधार विकास शाखा
	२२	अस्थायी आश्रयस्थल तथा सिकाई केन्द्रमा बालबालिकाका लागि मनोरन्जनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने	शिक्षा विषयगत क्षेत्र
	२३	गम्भीर प्रकृतिको अवस्था बाहेक सामान्यत विपद्को घटना भएको १० दिन सम्ममा सिकाई क्रियापलापहरु सुचारू गर्ने प्रवन्ध गर्ने	शिक्षा विषयगत क्षेत्र
	२४	विपद् पछिको आवश्यकता लेखाजोखा गरी संरक्षण तथा शिक्षा क्षेत्रको पुनर्निर्माण योजना तयार गर्ने	पूनर्स्थापना तथा पूनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र

३.३.६ जीविकोपार्जन तथा शीघ्र पुनर्लाभ विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४	१	जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बसी अवस्थाको बारे छलफल गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	२	विपदबाट क्षति भएका सडक संचार तथा विद्युत पूर्वाधार सूचारू गर्न	राहत व्यवस्थापन क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
घण्टा		पहल गर्ने	
२४ घण्टा देखि ७ दिन	३	पुनर्स्थापनाका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको आवश्यकता लेखाजोखा गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	४	अस्थायी आश्रयस्थलमा आधारभूत अस्थायी पूर्वाधार निर्माण गर्ने	आश्रयस्थल तथा राहत व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र
	५	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (IRA) को आधारमा तत्कालको लागि प्राथमिकता तय गर्ने।	
	६	आफ्नो घर फर्कन चाहने विस्थापितहरूलाई समुदायमा पुनर्स्थापित गर्ने प्रकृया तय गरि पुनर्स्थापित गर्ने	वडा समिति
७ दिन देखि १ महिना	७	विषय क्षेत्रगत विस्तृत लेखाजोखा (MIRA) को आधारमा क्षेत्रगत पुनर्स्थापना योजना तयार गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र
	८	सामान्य क्षति भएका पूर्वाधार तथा संरचनाहरूको मर्मत सम्भार गरी सेवा सुचारू गर्ने	पूर्वाधार विकास शाखा
	९	विपद् पछिको आवश्यकताको लेखाजोखाको आधारमा गाउँपालिकाको पुनर्निमाण योजना तयार गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्रहरु
	१०	पुनर्निमाण नसकिएसम्म पुनर्निमाणको कामलाई निरन्तरता दिने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

३.३.७ विपद् लेखाजोखा एवम् सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	आपत्कालीन लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्रको आकस्मिक बैठक बस्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	२	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (IRA) तुरुन्त सञ्चालन गरी खोज, उद्धार उपचार र राहत व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
	३	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (IRA) को सूचना सबै विषय क्षेत्रलाई उपलब्ध गराउने, बहुक्षेत्र बृहत लेखाजोखा (MIRA) का आधारमा पुर्नस्थापना र पुननिर्माण कार्ययोजना तयार गर्न सुचना ब्यवस्थापन गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र
	४	विपद्को प्ररम्भिक विवरण गाउँपालिका आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रमा अद्यावधिक गर्ने	आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र
२४ घण्टा देखि ७ दिन	५	विपद्को क्षतिको विवरण नियमित अद्यावधिक गर्ने	आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र
	६	क्षेत्रगत प्रारम्भिक लेखाजोखाका लागि जनशक्ति परिचालन गर्ने	बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र
	७	क्षेत्रगत लेखाजोखा विवरण उपलब्ध गराइ सबै विषयगत क्षेत्रलाई पुनस्थापना योजना बनाउन सहयोग गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
	८	विपद् प्रभावित क्षेत्रको बजारको लेखाजोखा (आवश्यक सामाग्रीको उपलब्धता र प्रतिश्पर्धात्मक मूल्यको अवस्था) गर्ने	बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र
७ दिन देखि १ महिना	९	विपद्को क्षतिको विवरण नियमित अद्यावधिक गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र
	१०	विपद् पछिको आवश्यकताको लेखाजोखा गर्न विषयगत क्षेत्रलाई सहयोग गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र
	११	क्षेत्रगत पुनर्निर्माण योजना तयार गर्न विषयगत क्षेत्रलाई सहयोग गर्ने	सबै विषयगत क्षेत्र

परिच्छेद चार : स्वास्थ्य संकट पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजन

विश्वव्यापी रुपमा फैलिएर ठुलो धनजनको क्षति पुरयाएको कोभिड १९ को विश्वव्यापी महामारीको कारण यस महावु गाउँपालिकाले पनि स्वास्थ्य संकट भोग्नु परयो । यस गाउँपालिकामा झाडापखाला, जण्डीस, टाईफाईड लगायतको महामारी फैलिन सक्ने जोखिम रहेको छ । कोभिड १९ बाट यस गाउँपालिकामा जम्मा २३४ जना संक्रमित भएको र हालसम्म जम्मा ४ जनाको मृत्यु भएको थियो । २०७९ श्रावण १५ सम्ममा १२ वर्षमाथिका ६३.१ प्रतिशतले दुवै डोज खोप पाइसकेका छन् भने बुस्टर डोज जम्मा ३२.७ प्रतिशतले मात्र लगाएका छन् । कोभिडको पहिलो लहरमा गाउँपालिकाका सबै वडामा सामुदायिक क्वारेन्टाइन सञ्चालन गरिएको थियो । १० साधारण बेडको अस्थायी कोभिड अस्पताल सञ्चालन गरिएको थियो ।कोभिडका जटिल विरामीहरूलाई दैलेख जिल्ला अस्पताल, सुर्खेत अस्पताल र नेपालगञ्ज अस्पतालमा रेफर गरेको र निशुल्क एम्बुलेन्स सेवा उपलब्ध गराएको थियो । खासगरी भारतबाट नेपाल भित्रने यस गाउँपालिकाका बासिन्दाहरूलाई निशुल्क क्वारेन्टाइनमा राखे प्रवन्ध गरिएको थियो । कोभिड १९ को रोकथाम तथा प्रतिकार्य गर्ने क्रममा गाउँपालिकासंग प्रतिकार्यको लागि स्पष्ट कार्ययोजना थिएन । यसको लागि जनशक्ति र सामग्री सहितको पूर्वतयारी पर्याप्त थिएन । थौरै जनशक्ति, स्वास्थ्य सुरक्षा सामाग्रीको अपर्याप्तता र अक्सिजनको कमिका बावजुद कोभिड १९ को पहिलो र दोस्रो लहरको प्रतिकार्य गरिएको थियो ।

गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संरचना तथा स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्रले अन्य विपद्को समयमा विपद्का कारण घाइते भएकाहरूलाई तत्काल उपचार र स्वास्थ्य सेवालाई नियमित गर्नको लागि काम गर्दछ भने स्वास्थ्य संकटको अवस्थामा गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संरचना तथा स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्रले स्वास्थ्य संकटको रोकथाम नियन्त्रण र व्यवस्थापनको लागि अग्र स्थानमा रहेर काम गर्दछ । यसमा अन्य विषयगत क्षेत्रले आ आफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग गर्दछन् । गाउँपालिकामा हुनसक्ने स्वास्थ्य संकटलाई ध्यानमा राखी स्वास्थ्य संकट पूर्वतयारी एवम् प्रतिकार्यका देहायबमोजिमका क्रियाकलापहरु तय गरिएको छ ।

४.१ स्वास्थ्य संकट पूर्वतयारी कार्ययोजना

क्र.सं	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१	गाउँपालिकामा रहेका सबै स्वास्थ्य संस्था तथा हस्पिटलहरुको आपत्कालीन योजना तयार गर्ने गराउने	तत्काल	स्वास्थ्य संस्था	सबै स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा
२	गाउँपालिका र वडा तहमा द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) गठन गर्ने	तत्काल	वडा	वडा कार्यालय	विपद व्यवस्थापन समिति

क्र.सं	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
३	सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आपत्कालीन स्वास्थ्य प्रतिकार्य नमुना अभ्यास गर्ने गराउने	नियमित	स्वास्थ्य संस्था	सबै स्वास्थ्य संस्था	स्वास्थ्य शाखा
४	गाउँपालिका मातहत रहेका अस्पताल तथा स्वस्थ्य संस्थाहरूको सेवा, वेड क्षमता अद्यावधिक गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	सबै स्वास्थ्य संस्था	स्वास्थ्य शाखा
५	गाउँपालिकाका विभिन्न स्वास्थ्य संस्थामा रहेका स्वास्थ्य जनशक्तिको विवरण अद्यवधिक गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	सबै स्वास्थ्य संस्था	स्वास्थ्य शाखा
६	गाउँपालिकाको स्वस्थ्य संकट सम्बन्धी विवरण स्वास्थ्य पाश्वचित्र र गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रमा अद्यावधिक गर्ने प्रवन्ध गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र
७	महामारीजन्य स्वास्थ्य संकटको समयमा गाउँपालिकाको सेवा सञ्चालन सम्बन्धि स्वास्थ्य प्रोटोकल तयार गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	१	स्वास्थ्य शाखा
८	स्वास्थ्य संकटको समयमा गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि तयार गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	स्वास्थ्य संस्थाहरु
९	महामारीको समयमा जनस्वास्थ्य सेवा (पोषण, खोप, सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, परिवार नियोजन) उपलब्ध गराउने कार्यविधि तयार गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	१	स्वास्थ्य शाखा
१०	महामारीजन्य स्वास्थ्य संकटको समयमा विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था सञ्चालन सम्बन्धी प्रोटोकल तयार गरी विद्यालय सञ्चालनको प्रवन्ध गर्ने	२०७९	गाउँपालिका	सबै शिक्षालय	संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र
११	उपचारको लागि विरामी रेफर गर्नको लागि रेफरल पद्धति र रेफरल हस्पिटलको व्यवस्था गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका		स्वास्थ्य संस्थाहरु
१३	अग्रपंतिमा काम गर्ने स्वास्थ्य तथा सुरक्षा कर्मीको लागि व्यक्तिगत सुरक्षाका सामाग्रीहरूको प्रवन्ध गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका		स्वास्थ्य संस्थाहरु
१४	सबै कर्मचारीहरुलाई महामारी सुरक्षा प्रोटोकलको जानकारी गराउने	तत्काल	गाउँपालिका		गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति
१५	महाव्याधिको समयमा बाहिरबाट आउने मानिसहरूलाई राख्न होल्डिङ् सेन्टर तथा क्वारेन्टिनको प्रवन्ध गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका	आवश्यकता अनुसार	बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र
१६	गाउँपालिकामा बनाइएका आपत्कालीन आश्रयस्थलहरु महामारीको समयमा क्वरेन्टीन तथा आइसोलेसन केन्द्रको रुपमा संचालन गर्न सकिने गरी तयार गर्न सहयोग गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका		अस्थायी आश्रयस्थल तथा बन्दोवस्ती क्षेत्र पूर्वाधार विकास शाखा

क.सं	पूर्वतयारीका क्रियाकलापहरु	समय	स्थान	परिमाण	समन्वय/सहयोग
१७	महामारीको समयमा सार्वजनिक यातायात सञ्चालन सम्वन्धी प्रोटोकल तयार गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका		यातायात कम्पनी तथा व्यवसायी समित
१८	महामारीको समयमा आर्थिक क्षेत्र तथा बजार सञ्चालन सम्वन्धि प्रोटोकल तयार गर्ने	तत्काल	गाउँपालिका		उद्योग वाणिज्य संघ
१९	स्वास्थ्य संकट तथा महामारी नियन्त्रण र व्यवस्थापन सम्वन्धि स्वास्थ्यकर्मी सुरक्षाकर्मी र द्रुत प्रतिकार्य टोलीलाई तालिम दिने	२०७९	गाउँपालिका		स्वास्थ्य संस्थाहरु

४.२ स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्य कार्ययोजना

समय	क.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
० देखि २४ घण्टा	१	गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको सबै वा कुनै वडामा तीव्र गतिमा महामारी फैलिएमा वा अन्य स्वास्थ्य संकटको अवस्था आएमा स्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ बमोजिम स्वास्थ्य संकटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्ने	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
	२	संकटग्रस्त क्षेत्रमा तत्काल प्रतिकार्यको लागि द्रुत प्रतिकार्य टोली (Rapid Response Team - RRT) परिचालन गर्ने	खोज उद्धार विषयगत क्षेत्र
	३	स्वास्थ्य संकटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरिएको क्षेत्र एवम् अवधिमा स्वास्थ्य सम्वन्धी प्रोटोकल पूर्ण रुपमा पालना गर्ने / गराउने	सुरक्षा निकाय
	४	उच्च संक्रामक महामारी फैलिएको अवस्थामा गाउँपालिका प्रवेश गर्ने नाकाहरुमा कडाई गरी स्क्रिनिङ र क्वारेन्टिनको व्यवस्था गर्ने	सुरक्षा निकाय
	५	संक्रमितको कन्ट्रयाक ट्रेसिङ् परीक्षण गरी आइसोलेसन र उपचारको प्रवन्ध गर्ने	स्वास्थ्य संस्थाहरु
	६	अस्पताल तथा स्वस्थ्य संस्थाहरू नियमित निसंक्रमित गर्ने	स्वास्थ्य संस्थाहरु
२४ घण्टा देखि ७ दिन	७	सार्वजनिक ठाउँहरुमा IEC (Information Education and Communication) का माध्यमहरु जस्तै; पोस्टर पम्प्लेल्ट, सार्वजनिक सूचना मार्फत महामारीको कारक, सर्ने तरिका र रोकथामका बारेमा समुदायलाई सचेत गराउने, रेडियोबाट सुचना प्रशारण गर्ने	संचार माध्यम
	८	महामारीजन्य विपद्को लागि सामान्य विरामी र संक्रितहरुको लागि छुट्टाछुट्टै एम्बुलेन्सको प्रवन्ध गर्ने	स्वास्थ्य संस्थाहरु, एम्बुलेन्स संचालक
	९	स्वास्थ्य संकटको समयमा पूर्ण रुपमा सुरक्षा उपाय सहित नियमित स्वास्थ्य सेवा संचालन गर्ने	स्वास्थ्य शाखा, स्वास्थ्य संस्थाहरु
	१०	अन्य विपद्को कारणबाट फैलिनसक्ने महामारी निन्त्रणको लागि तयारी रहने	अन्य क्षेत्रहरु
७ दिन देखि १	११	एक हप्ताको अवस्था विश्लेषण गरी परिस्थितिको आधारमा एक महिनाको लागि कर्ययोजना तयार गर्ने	विपद् लेखाजोखा विषयगत क्षेत्र
	१२	संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यलाई निरन्तरता दिने	अन्य क्षेत्र

समय	क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	समन्वय/सहयोग
महिना	१३	जनस्वास्थ्य सेवा (पोषण, खोप, सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, परिवार नियोजन) सुरक्षित तरीकाले नियमित संचालन गर्ने प्रबन्ध मिलाउने	स्वास्थ्य संस्थाहरू
	१४	स्वास्थ्य संकट नियन्त्रण तथा सुरक्षा सम्बन्धी सन्देशमूलक सामाग्रीहरू निमित प्रसारण गर्ने	सञ्चार माध्यम
	१५	परिस्थितिको नियमित मूल्याङ्कन गरी स्वास्थ्य संकटलाई निरन्तरता दिने वा हटाउने कुराको निर्णय गर्ने	गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

परिच्छेद पाँच : कार्यान्वयन अनुगमन तथा सिकाई योजना

५.१ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन रणनीति

१. यस स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयनका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, नियमावली २०७६ तथा स्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ र यस योजनामा प्रवन्ध भए बमोजिमका आवश्यक संस्थागत संरचना तयार गरिनेछ ।

२. गाउँपालिकाको चालु आर्थिक वर्षको विपद् व्यवस्थापन शिर्षकको बजेटबाट प्राथमिकताका आधारमा कार्यान्वयनको शुरूवात गरिनेछ । क्रमश: आगामी वर्षको वार्षिक कार्यक्रममा यस योजनाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक श्रोत व्यवस्थापन गरिनेछ ।

३. विकास साझेदार संस्थाहरू (द्विपक्षीय, बहुपक्षीय, संयुक्त राष्ट्रसंघ अन्तर्गतका निकायहरू र रेडक्रस अभियान) बाट प्राप्त हुने सहायतालाई यस योजनाको कार्यान्वयनको लागि परिचालन गरिनेछ ।

४. निजी तथा व्यवसायिक क्षेत्रको व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व र अन्य पहल मार्फत निजी क्षेत्रको सहभागिता र सहायता विपद् पूर्वतयारीको लागि परिचालन गरिनेछ ।

५. गाउँपालिकामा रहेका सामाजिक तथा सामुदायिक संस्थासँग भएको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा मानवीय श्रोतलाई यस योजनाको कार्यान्वयनको लागि एकिकृत रूपमा परिचालन गरिनेछ ।

६. यस विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले निर्दिष्ट गरेका विपद् जोखिम न्यूनिकरण र पूर्वतयारीका गतिविधिहरूलाई गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने गाउँपालिका योजना, विषयगत योजना तथा कार्यक्रमहरूसँग समायोजन तथा एकिकरण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

७. यस योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि महाबु गाउँपालिकाको उप प्रमुखको संयोजकत्वमा एक अनुगमन समिति रहनेछ । उक्त अनुगमन समितिले अनुगमन गरी गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति समक्ष प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नेछ ।

८. गाउँपालिकाको वेवसाइटमा विपद् पोर्टल तयार गरी स्वास्थ्य संकट एवम् विपदबाट भएको क्षति तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी भएका गतिविधिहरू नियमित अद्यावधिक गरिनेछ ।

९. गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिले वर्षभरिको विपद्को अवस्था र गतिविधिलाई समेटेर गाउँपालिका विपद् प्रतिवेदन सामान्य अवस्थामा वार्षिक रूपमा प्रकाशन गर्नेछ भने कुनै ठूलो विपद्को अवस्था आएमा आवश्यकता अनुसार प्रतिवेदनहरू प्रकाशित गरिनेछ ।

१०. यस योजनाको कार्यन्वयनबाट प्राप्त सिकाई तथा तत्कालीन आवश्यकताका आधारमा यस स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।

५.२ स्रोत साधनको व्यवस्थापन

विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्यका लागि महाबस गाउँपालिकामा मौज्दात श्रोत साधनको विवरण अनुसूची ४ मा राखिएको छ यसको अतिरिक्त निम्न अनुसार स्रोत साधन उपकरणको आवश्यकता आँकलन गरिएको छ ।

तालिका १३: स्रोत साधन तथा उपकरण आवश्यकता लेखाजोखा

विषयक्षेत्र	आवश्यक स्रोत, साधन/उपकरण	थप सङ्ख्या वा परिमाण	अनुमानित रकम (रु हजारमा)
समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र	लाईफ ज्याकेट, गैंटी, पिक, सावेल, हाते साइरन, हाते माईक, हेड टर्च सामान्य, स्ट्रेचर फोल्डीङ्ग, नाईलन डोरी (९ मि. मी.), पिभिसी तार्पोलिन (१२ह१८), हेल्मेट प्पलाष्टिक, सिट्टि प्लाष्टिक, वेल्चा, वाल्टी, फरुवा, रेनकोट, हेण्ड ग्लोवस, हयामर २ केजी, घण्टी २ केजी, प्लाष्टीक म्याटरेश, गमबुट, रेस्क्यु भेष्ट, स्वीमिङ्ग गगल्स, जर्किन, राउण्ड टयुब, थ्रो व्याग, स्वीमिङ्ग टयुव	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र	कृत्रिम गन, प्राथमिक उपचार बाकस, स्ट्रेचर, एम्बुलेन्स	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
आपत्कालीन आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्री एवम् बन्दोवस्ती विषयगत क्षेत्र	गैंटी मध्यम साईजको, पिक, सावेल, नाईलन डोरी (९ मि. मी.), वाल्टी, फरुवा, हेण्ड ग्लोवस, हयामर २ केजी, घण्टी २ केजी, प्लाष्टीक म्याटरेश, त्रिपाल, गैर खाध सामाग्री (भाँडा कपडा) सेट, चामल, दाल, तेल, नुन, चिउरा, दालमोठ, बच्चा र गर्भवती महिलाको लागि पोषणयुक्त खानाको व्यवस्था, न्यानो कपडा, कम्वल	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
खानेपानी सरसफाई तथा स्वस्थता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र	सावेल, गल, सावेल, वेल्चा, वाल्टी, फरुवा, रेनकोट, हेण्ड ग्लोबस, हयामर २ केजी, खानेपानी शुद्धिकरणको औषधि पियुस, वाटर गार्ड आदी, खानेपानी टयाङ्कि, सरसफाईका सामानहरू (Hygeine kit)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
आपत्कालीन संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र	स्टेशनरी, शैक्षिक सामाग्री, शिक्षण सम्वन्धि भौतिक सामाग्रीहरु, हवील चेयर, डिग्निटी किट, महिला, गर्भवती महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरीकको संरक्षण गर्ने उपाय सहितको पुस्तिका तयार गर्ने, आवाज सुन्न कानमा प्रयोग हुने उपकरण, चश्मा (नजिकबाट हेर्ने)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
विपद् लेखाजोखा एवम् सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार, तालिम, कमप्युटर, उपकरणहरु	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा शीघ्र पुनर्लाभ विषयगत क्षेत्र	ट्वाईलेट सेनिटरी सेट, बाँस, HDPE खानेपानी पाईप, डोरी, किला काँटी, सावेल, बेल्चा, विपद्को प्रकृतिको आधारमा सरसामानहरूको प्रवन्ध गर्ने	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

५.३ क्षमता विकास रणनीति र योजना

विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि दक्ष स्रोत व्यक्ति तथा संस्थाहरूको सहयोगमा महावु गाउँपालिका तथा विषयगत क्षेत्रको क्षमता विकासका लागि देहाय बमोजिमका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछः

तालिका १४: क्षमता विकास योजना

क्र.सं.	क्षमता विकास क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी	समय तालिका
१	IRA अभिमुखिकरण गोष्ठी	गाँउपालिका	२०७९
२	DORT/RRT तालिम	गाँउपालिका	२०७९
३	CADRE/First Aid तालिम	गाँउपालिका	२०७९
४	Search and Rescue तालिम	गाँउपालिका	२०७९
५	खोज तथा उद्धार सामाग्री खरीद व्यवस्थापन	गाँउपालिका	२०७९

५.४ अन्य निकायसँगको समन्वय र सहकार्य

१. गाउँपालिकाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यको लागि प्रमुख रूपमा महावु गाउँपालिका भित्र र बाह्य गरी दुई प्रकारको समन्वय गर्नु पर्दछ । गाउँपालिका भित्र पनि गाउँपालिका मातहतका निकाय वा समितिबीच र अन्य सरकारी, गैरसरकारी, सामाजिक तथा निजी संस्थाहरूबीच समन्वय र सहकार्य गर्नुपर्ने हुन्छ । बाह्य समन्वयमा जिल्ला, प्रदेश र संघीय तहका सरकारी निकायहरूसँग र अन्य गैर सरकारी तथा सहयोगी निकाय तथा संस्थाहरूसँगको समन्वय पर्दछ ।

२. विषयगत क्षेत्रको अवधारणा अनुसार गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यसँग सम्बन्धित संस्था तथा निकायहरू सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको सदस्य रहन्छन र उक्त संस्था तथा निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यको जिम्मेवारी सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको नेतृत्व गर्ने विषयगत समिति र यसका संयोजक सम्बन्धित शाखाको हुनेछ ।

३. जिल्ला, प्रदेश तथा संघीय तहका निकायहरूसँगको समन्वय, सुरक्षा निकायहरूसँगको समन्वय तथा गाउँपालिका बाहिरका सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरु र सहयोगी निकायहरूसँगको समन्वयको जिम्मेवारी गाउँपालिका प्रमुखको हुनेछ ।

४. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको लागि सम्पूर्ण सरकारी, गैरसरकारी, सामाजिक तथा निजी क्षेत्रको स्रोत परिचालन विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाअनुरूप महावु गाउँपालिकाको प्राथमिकता अनुसार एकद्वार नीति बमोजिम हुनेछ । संस्थागत समन्वय र सहकार्यको ढाँचा निम्न निम्नानुसार हुनेछ ।

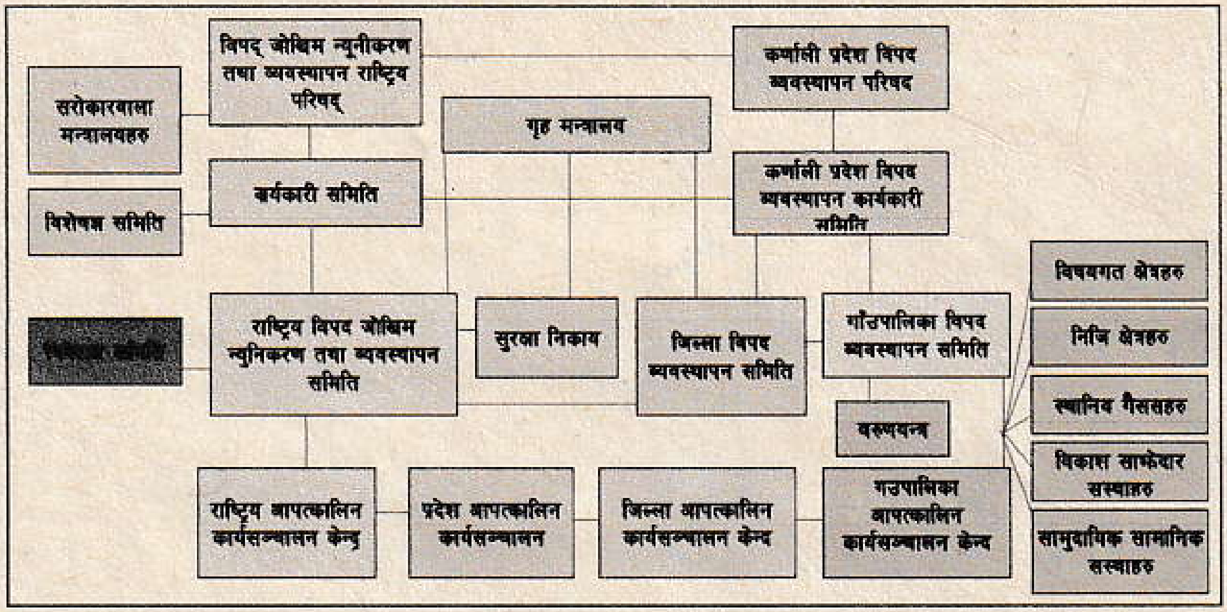

५.५ अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सिकाई योजना

५.५.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति

स्वास्थ्य संकट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि गाउँपालिकाको उप प्रमुखको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहेको एक अनुगमन समिति रहनेछ । सामान्य अवस्थामा यस अनुगमन समितिले पूर्वतयारी योजनाको कार्यान्वयनको वार्षिक रुपमा अनुगमन गरी महाबु गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिलाई प्रतिवेदन बुझाउनेछ । कुनै खास विपद् एवम् स्वास्थ्य संकटको अवस्थामा नियमित रूपमा समष्टिगत र विषय क्षेत्रगत प्रतिकार्य र पूर्वतयारीको अनुगमन गरी सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रलाई पृष्ठपोषण गर्नेछ ।गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिले अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिका सदस्यहरुको मनोनयन गर्नेछ । यस अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको सदस्यमा मनोनयन गर्दा राष्ट्रिय राजनीतिक दलका गाउँपालिका समितिका प्रमुख नै महाबु गाउँपालिकाको पदाधिकारी रहेको खण्डमा अर्को व्यक्तिलाई प्रतिनिधिको रुपमा मनोनयन गर्नु पर्नेछ । यसैगरी वडाध्यक्षहरू मध्येबाट मनोनयन गर्दा कुनै पनि विषयगत क्षेत्रको संयोजक नरहेका वडाध्यक्षमध्येबाट मनोनयन गर्नु पर्नेछ ।

तालिका १५: अनुगमन तथा मूल्यङ्कन समिति

क्र.सं.	भूमिका	संस्था	पद
१	संयोजक	महाबु गाउँपालिका	उप प्रमुख
२	सदस्य	महाबु गाउँपालिका	संयोजक - विधायन समिति
३	सदस्य	महाबु गाउँपालिका	संयोजक - सुशासन समिति
४	सदस्य	महाबु गाउँपालिका	संयोजक - आर्थिक समिति
५	सदस्य	राष्ट्रिय राजनीतिक दलका गाउँपालिका समिति	प्रमुखहरु
६	सदस्य	समितिले तोकेका तीन जना	वडाध्यक्षहरु
७	सदस्य सचिव	महाबु गाउँपालिका	आन्तरिक लेखा प्रमुख

५.५.२ लक्ष्य र सूचकहरू

यस महाबु गाउँपालिकामा विपदबाट हुने क्षति तथा नोक्सानी घटाउने प्रभावितहरुलाई उचित मानवीय सहायता समयमै उपलब्ध गराउने तथा विपद् एवम् स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्य प्रभावकारी बनाउने र प्रभावकारी प्रतिकार्यको लागि समष्टिगत तथा विषयगत क्षेत्रको पूर्वतयारी सुदृढ गर्ने यस कार्ययोजनाको उद्देश्य रहेकोले यस योजनाको कार्यान्वयनबाट उपयुक्त उद्देश्य प्राप्तिमा प्रगति अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि समष्टिगत र विषय क्षेत्रगत तथा पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका देहाय बमोजिमका सूचकहरू निर्धारण गरिएको छ:

क्र.सं.	सूचकहरु (पूर्वतयारीका लागि)	कैफियत
१. सामान्य पूर्वतयारी		
१	महाबु गाउँपालिका आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र सञ्चालन भएको	
२	खोज उद्धार तथा राहत सामग्रीको भण्डारण मौज्दात रहेको	
३	वडामा सामुदायिक प्रथम उद्धारकहरू तयार भएको	
४	विपद् सम्बन्धी विवरण महाबु गाउँपालिकाको वेभसाइटमा अपडेट गर्ने वेभ पोर्टल सञ्चालन भएको	
५	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना वार्षिक रूपमा अद्यावधिक भएको	
२. समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र		
६	खोज उद्धार तथा प्राथमिक उपचार सामाग्री पर्याप्त रहेको	
७	वडा तहमा खोज उद्धार कार्यदल गठन भएको	
८	तालिम दिई वडा तथा समुदाय तहमा प्रथम उद्धारकर्ता तयार भएको	
३. प्राथमिक उपचार स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र		
९	प्रत्येक वडामा तालिम प्राप्त प्राथमिक उपचार टोली तयार भएको	
१०	सबै स्वास्थ्य संस्थामा आपत्कालिन औषधिको बफर स्टक राखिएको	
११	सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूको आपत्कालीन योजना तयार भएको	
४. अस्थायी आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री र राहत व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र		
१२	कम्तिमा १००० घर परिवारलाई पुग्ने न्यूनतम मापदण्ड अनुसारको आवश्यक गैर खाद्य सामग्रीहरूको भण्डारण गरीएको	
१३	आपत्कालीन समयमा खाद्यान्न आपूर्तिको लागि आपूर्तिकर्तासँग स्टयाण्डबाई सम्झौता भएको	
१४	प्रत्येक वडामा अस्थायी आश्रयस्थलको स्थान पहिचान गरिएको	
१५	अस्थायी आश्रयस्थलको लागि भवन निर्माण भएको वा आश्रयस्थल निर्माणका सामाग्रीहरूको बन्दोबस्त भएको	
१६	आपत्कालीन प्रयोजनका लागि यातायात संचार तथा बन्दोबस्तीका सामाग्रीहरूको व्यवस्था भएको	
५. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्धन विषयगत क्षेत्र		
१७	आपत्कालीन सरसफाई र स्वच्छता सम्बन्धी सामाग्रीहरूको भण्डारण गरिएको	
१८	पहिचान गरिएका आपत्कालीन आश्रयस्थलमा खानेपानी आपूर्तिको स्रोत र माध्यम तयार गरिएको	
१९	सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सूचना तथा सञ्चार सामाग्रीहरू तयार भई प्रसारण गरिएको	

क्र.सं.	सूचकहरु (पूर्वतयारीका लागि)	कैफियत
६. संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र		
२०	शिक्षा क्षेत्रको सिकाई निरन्तरता योजना तयार भएको	
२१	विद्यालय सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्थापन समिति र प्रअलाई अभिमुखीकरण गरिएको	
२२	सबै विद्यालयमा विद्यालय विपद् व्यवस्थापन समिति र कार्यदल गठन भएको	
२३	विद्यालय र महाबु गाउँपालिकामा नियमित कृत्रिम घटना तथा सिमुलेसन अभ्यास भएको	
७. विपद् लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र		
२४	महाबु गाउँपालिकामा विपद् लेखाजोखा टोली तयार भएको	
२५	क्षेत्रगत लेखाजोखा फारम तयार भएको	
२६	विपद् लेखाजोखा टोलीलाई विपद् लेखाजोखा सम्बन्धी तालिम दिइएको	
२७	गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको विपद् सूचना संकलन व्यवस्थापन र प्रसारण प्रक्रिया तय भएको	
८. जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र		
२८	पहिचान गरिएका आश्रयस्थलमा सडक, खानेपानी तथा सरसफाई पूर्वाधार तयार भएको	
२९	गाउँपालिकामा आपत्कालिन प्रयोजनको लागि हेलिप्याड निर्माण भएको	
३०	पूर्वाधारहरू विपद् जोखिमबाट सुरक्षित बनाइएको (सडक, खानेपानी, पुल पुलेसा)	
९. स्वास्थ्य संकट पूर्व तयारी		
३१	महाबु गाउँपालिका र सबै वडामा द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) गठन भएको	
३२	महाबु गाउँपालिकाको सबै स्वास्थ्य संस्थाको आपतकालीन योजना बनेको	
३३	महाबु गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संकटको समयको लागि सबै क्षेत्रको स्वास्थ्य प्रोटोकल बनेको	
३४	आपत्कालीन समयको लागि औषधिको बफर स्टक राखिएको	
३५	स्वास्थ्यकर्मी तथा द्रुत प्रतिकार्य टोलीलाई स्वास्थ्य संकट व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम दिइएको	

क्र.सं.	सूचकहरु (प्रतिकार्यका लागि)	कैफियत
१. समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र		
१	विपद् प्रतिकार्यमा सबै विषयक्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुसँग समन्वय भएको	
२	तत्काल प्रभावकारी रुपमा खोज उद्धार कार्य संचालन भएको	
३	खोज उद्धार टोलीको परिचालन भएको	
४	विपद् प्रतिकार्य गाउँपालिकाको नेतृत्वमा एकद्धार नीति बमोजिम संचालन भएको	
२. प्राथमिक उपचार स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र		
५	आपत्कालीन समयमा प्राथमिक उपचार सेवा प्राप्त भएको	
६	आवश्यकता अनुसार पोषणयुक्त खानेकुरा उपलब्ध भएको	
७	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको पुनर्स्थापना तथा पुर्निर्माण योजना तयार भएको	
३. अस्थायी आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्री र राहत व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र		
८	विपदबाट विस्थापित परिवारलाई बसोबासको लागी अस्थायी आश्रयस्थल उपलब्ध भएको	

क्र.सं.	सूचकहरु (प्रतिकार्यका लागि)	कैफियत
९	प्रभावित परिवारलाई मापदण्ड अनुसार खाद्य सामग्री तत्काल उपलब्ध भएको	Readymade food item SPHERE मापदण्ड अनुसार
१०	प्रभावित परिवारलाई मापदण्ड अनुसार गैर खाद्य खाद्य सामाग्री उपलब्ध भएको	
४. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र		
११	प्रभावित समुदायलाई मापदण्ड अनुसार खानेपानी उपलब्ध भएको, पानी शुद्धीकरणको व्यवस्था भएको	
१२	प्रभावित समुदाय तथा आश्रयस्थलमा मापदण्ड अनुसारको सरसफाईको प्रवन्ध भएको, पानी शुद्धिकरणको व्यवस्था भएको	
५. संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र		
१३	आपत्कालीन अवस्थामा नागरिकहरुको संरक्षण र सुरक्षा सुनिश्चित भएको	
१४	विपद्को घटनाको १० दिन भित्रमा सिकाई क्रियाकलाप सुचारु भएको	
१५	संरक्षण तथा शिक्षा क्षेत्रको पुनर्निर्माण योजना तयार भएको	
६. विपद् लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्यापन विषयगत क्षेत्र		
१६	द्रुत लेखाजोखा प्रतिवेदन (कुनै विपद् विशेष) तयार भएको	
१७	क्षेत्रगत विस्तृत लेखाजोखा प्रतिवेदन (कुनै विपद् विशेष) तयार भएको	
१८	महाबु गाउँपालिका आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रमा विपद् सम्बन्धी विवरण नियमित अद्यावधिक भएको	
७. जीविकोपार्जन, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र		
१९	विपदबाट क्षति भएका पूर्वाधारको मर्मत भएको	
२०	प्रभावित परिवारले जीविकोपार्जन सहायता प्राप्त गरेको	
२१	क्षेत्रगत पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण योजना तयार भएको	
८. स्वास्थ्य संकट प्रतिकार्य		
२२	तत्काल द्रुत प्रतिकार्य टोली परिचालन भएको (RRT)	
२३	स्वास्थ्य संकटको समयमा स्वास्थ्य प्रोटोकल कार्यान्वयन भएको	
२४	विपद् तथा स्वास्थ्य संकटको समयमा स्वास्थ्य सेवा नियमित संचालन भएको	
२५	स्वास्थ्य संकट नियन्त्रण/व्यवस्थापन भएको	

अनुसूची -१ : स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा विद्यमान पदाधिकारीहरूको विवरण

क.सं.	नाम	पद	आवद्ध निकाय/कार्यालय/संस्था	सम्पर्क नम्बर
१	लछुमन गुरुङ्ग	अध्यक्ष	महावु गाउँपालिका	९८४८१४१५११
२	कुमार नेपाली	संयोजक	महावु गाउँपालिका	९८२२४२८६५८
३	रमेश कुमार दशौंदी	सदस्य	महावु गाउँपालिका	९८५८०५०४६६
४	बल बहादुर विष्ट	सदस्य	महावु गाउँपालिका	९८४८१२१९५१
५	प्रेम बहादुर चलाउने	सदस्य	महावु गाउँपालिका	९८५८०७०५९९
६	याम बहादुर वि. क.	सदस्य	ईलाका प्रहरी कार्यालय, महावु	९८६८२४४८२०
७	कनक सेन ठकुरी	सदस्य	गैसस प्रतिनिधि	९८४६५२९१५४
८	झलक गिरी	सदस्य	स्थानीय पत्रकार महासंघ	९८६७४२१५१६
९	शान्ती प्रसाद उपाध्याय	सदस्य	उधोग वाणिज्य संघ	
१०	ई. नविन थापा	सदस्य	महावु गाउँपालिका	९८५८०४४६०८
११	उदय राज उपाध्याय	सदस्य सचिव	महावु गाउँपालिका	९८५८०७४६०३

अनुसूची -२ : विषयगत क्षेत्रको विवरण

१. समन्वय, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	नाम	सम्पर्क नं
१	संयोजक	गाउँपालिका	गाउँपालिका प्रमुख	लछुमन गुरुङ्ग	
२	सह - संयोजक	गाउँपालिका	गाउँपालिका उप प्रमुख	मञ्जु शर्मा पाण्डे	९८४८०६२९०३
३	सदस्य	गाउँपालिका	संयोजक सबै विषयगत क्षेत्र		
४	सदस्य	गाउँपालिका	सूचना अधिकृत	टिका कुमारी रोकाय	९८६८५०४७४६
५	सदस्य	गाउँपालिका	विपद् सम्पर्क व्यक्ति	ईन्द्रलाल कँडेल	८४८२८५०३१
६	सदस्य	इलाका प्रसाशन कार्यालय	प्रमुख		
७	सदस्य	सशस्त्र प्रहरी बल	प्रमुख		
८	सदस्य	नेपाल प्रहरी	प्रमुख		
९	सदस्य	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	सभापति (स्थानीय उप शाखा)		
१०	सदस्य	उद्योग वाणिज्य संघ	अध्यक्ष	शान्ती प्रसाद उपाध्याय	

११	सदस्य	नेपाल पत्रकार महासंघ	प्रतिनिधि	झलक गिरी	९८६७४२१५१६
१२	सदस्य सचिव	गाउँपालिका	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	उदय राज उपाध्याय	९८५८०७४६०३

२. प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा पोषण विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	नाम	सम्पर्क नं
१	संयोजक	गाउँपालिका	संयोजक - सामाजिक विकास समिति	प्रकाश थापा	९८५८०५०४३७
२	सदस्य	अस्पताल (गाउँपालिकामा भएका सबै)	प्रमुख		
३	सदस्य	स्वस्थ्य चौकी (गाउँपालिकामा भएका सबै)	प्रमुख		
४	सदस्य	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	प्रतिनिधि संयोजक प्रा. उ. स.		
५	सदस्य	स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि		
६	सदस्य	पोषण क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि		
७	सदस्य	एम्बुलेन्स सेवा संचालन गर्ने संस्था	प्रतिनिधि		
८	सदस्य सचिव	गाउँपालिका	प्रमुख - स्वास्थ्य शाखा	रमेश कुमार दशौदी	९८५८०५०४६६

३. अस्थायी आश्रयस्थल, खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री र राहत व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	नाम	सम्पर्क नं
१	संयोजक	महावु गाउँपालिका	संयोजक - वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति		
२	सदस्य	महावु गाउँपालिका	प्राविधिक शाखा प्रमुख इन्जिनियर	नविन थापा	९८५८०४४६०८
३	सदस्य	महावु गाउँपालिका	कृषि शाखा प्रमुख	बल बहादुर विष्ट	९८४८१२१९५१
४	सदस्य	महावु गाउँपालिका	पशु शाखा प्रमुख	प्रेम बहादुर चलाउने	९८५८०४०५९९
५	सदस्य	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	प्रतिनिधि/संयोजक विपद व्यवस्थापन समिति		
६	सदस्य	सामुदमिक वन उपभोक्ता महासंघ	अध्यक्ष		
७	सदस्य	उद्योग वाणिज्य संघ	अध्यक्ष		

९	सदस्य	यातायात व्यावसायी समिति	अध्यक्ष		
१०	सदस्य	सहकारी संघ	अध्यक्ष		
११	सदस्य सचिव	महावु गाउँपालिका	प्रमुख - खरिद इकाई		

४. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्धन विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	नाम	सम्पर्क नं
१	संयोजक	महावु गाउँपालिका	संयोजक – सामाजिक विकास समिति	प्रकाश थापा	९८५८०५०४३७
२	सदस्य	साना खानेपानी कार्यालय	प्रमुख		
३	सदस्य	स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई समिति	अध्यक्ष		
४	सदस्य	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि		
५	सदस्य सचिव	महावु गाउँपालिका	प्रमुख - खानेपानी तथा सरसफाई शाखा		

५. संरक्षण तथा शिक्षा विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	नाम	सम्पर्क नं
१	संयोजक	महावु गाउँपालिका	संयोजक – सामाजिक विकास समिति	प्रकाश थापा	९८५८०५०४३७
२	सदस्य	महावु गाउँपालिका	संरक्षण शाखा प्रमुख		
३	सदस्य	शिक्षक महासंघ	अध्यक्ष		
४	सदस्य	विद्यालय व्यवस्थापन समिति महासंघ	अध्यक्ष		
५	सदस्य	आमा समूह	प्रतिनिधि		
६	सदस्य	किशोरी समूह	प्रतिनिधि		
७	सदस्य	अपांग संजाल	प्रतिनिधि		
८	सदस्य	बाल क्लब संजाल	प्रतिनिधि		
९	सदस्य	दलित संघ	प्रतिनिधि		
१०	सदस्य	शिक्षामा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि		
११	सदस्य	संरक्षणमा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि		
१२	सदस्य सचिव	महावु गाउँपालिका	प्रमुख - शिक्षा शाखा		

६. विपद् लेखाजोखा तथा सूचना व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	नाम	सम्पर्क नं
१	संयोजक	महावु गाउँपालिका	संयोजक – वातावरण तथा विपद् व्वस्थापन समिति		
२	सदस्य	महावु गाउँपालिका	महावु गाउँपालिका आपत्कालिन कार्य संचालन केन्द्र प्रमुख		
३	सदस्य	महावु गाउँपालिका	अन्य विषयगत क्षेत्रका सबै सदस्य सचिवहरू		
४	सदस्य	विपद् तथा मानवीय सहायताका लागि काम गर्ने सबै संस्था	प्रतिनिधि		
५	सदस्य	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	प्रतिनिधि		
६	सदस्य	ईलाका प्रहरी कार्यालय, जि. प्र.का.	प्रतिनिधि		
७	सदस्य सचिव	महावु गाउँपालिका	सूचना प्रविधि अधिकृत	टिका कुमारी रोकाय	९८६८५०४७४६

७. जीविकोपार्जन पुनर्स्थापन तथा पुनर्निर्माण विषयगत क्षेत्र

क्रसं	भूमिका	संस्था	पद	
१	संयोजक	महावु गाउँपालिका	संयोजक – पूर्वाधार विकास समिति	
२	सदस्य	महावु गाउँपालिका	सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	
३	सदस्य	निर्माण व्यावसायी संघ	अध्यक्ष	
४	सदस्य	सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ	अध्यक्ष	
५	सदस्य	पूनर्निर्माणमा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि	
६	सदस्य	जीविकोपार्जनमा काम गर्ने संस्था	प्रतिनिधि	
७	सदस्य सचिव	महावु गाउँपालिका	प्रमुख - पूर्वाधार विकास शाखा	

अनुसूची -३ : सरोकारवाला निकायको पहिचान तालिका

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र	निकाय वा कार्यालयको नाम	कार्यरत प्रदेश/जिल्ला/गाउँ/ गाउँपालिका	सम्पर्क व्यक्तिको नाम र पद	सम्पर्क विवरण (फ्याक्स, फोन, इमेल)	कैफियत
१		महावु गाउँपालिका	महावु गाउँपालिका			
		प्रहरी कार्यालय	महावु गाउँपालिका			
		नेपाल रेड्क्रस सोसाइटी	महावु गाउँपालिका			
			महावु गाउँपालिका			
			महावु गाउँपालिका			
		उद्योग बाणिज्य संघ	महावु गाउँपालिका			
२	कृषि	महावु गाउँपालिका, कृषि शाखा	महावु गाउँपालिका	बल बहादुर विष्ट, कृषि शाखा प्रमुख	९८५८०७४६१७	
		महावु गाउँपालिका, पशु विकाश शाखा	महावु गाउँपालिका	प्रेम बहादुर चलाउने	९८५८०४०५९९	
		उधोग बाणिज्य संघ	महावु गाउँपालिका			
३	स्वास्थ्य तथा पोषण	महावु गाउँपालिका, स्वास्थ्य शाखा	महावु गाउँपालिका	रमेश कुमार दशौंदी, स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	९८५८०७४६०९	
४		स्वास्थ्य कार्यालय	महावु गाउँपालिका	थिर प्रशाद रेग्मी	९८४८०४९४५२	
५		महावु गाउँपालिका, बहुक्षेत्रीय पोषण योजना	महावु गाउँपालिका	दिल कुमारी रोकाया, पोषण सहजकर्ता	९८४८०७२९६५	
६		स्वास्थ्यको लागि सक्षम प्रणाली	दैलेख	सूर्य उप्रेती	९८४११६४७९९	
७		सुआहरा दोश्रो		ईन्द्र आहुजी	९८४८१६६४९०	
८	खानेपानी, सरसफाई	महावु गाउँपालिका, स्वास्थ्य शाखा	महावु गाउँपालिका	रमेश कुमार दशौंदी, स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	९८५८०७४६०९	
		सरसफाई तथा डीभिजन कार्यालय,				

		महावु गाउँपालिका खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति, महावु गाउँपालिका				
		खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति, महावु गाउँपालिका				
		खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति, महावु गाउँपालिका				
		महावु गाउँपालिका सुरक्षा इकाई	महावु गाउँपालिका			
		इलाका प्रहरी कार्यालय	महावु गाउँपालिका			
		योजना अनुगमन तथा पुर्बधार विकाश शाखा				
		उद्घोग बाणिज्य संघ	महावु गाउँपालिका			
		महावु गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिका	महावु गाउँपालिका			
		महावु गाउँपालिका, शिक्षा शाखा	महावु गाउँपालिका	कृष्ण वली, शिक्षा शाखा प्रमुख	९८५८०७४६१९	
		उद्घोग बाणिज्य संघ	महावु गाउँपालिका			

अनुसूची -४ : उपलब्ध स्रोत साधनहरूको विवरण

विषयक्षेत्र	स्रोत, साधन/उपकरण/जनशक्ति	सङ्ख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/रहेको स्थान
समग्र व्यवस्थापन/ सूचना खोज तथा उद्धार	दमकल (आवश्यक औजार सेट सहित)	०	
	एक्साभेटर (जेसिवि)	१	महावु गाउँपालिका
	लाईफ ज्याकेट	६	इलाका प्रहरी कार्यालय
	क्लाइम्बिङ डोरी	०	इलाका प्रहरी कार्यालय
	सेफ्टि हेल्मेट	०	इलाका प्रहरी कार्यालय

विषयक्षेत्र	स्रोत, साधन/उपकरण/जनशक्ति	सङ्ख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/रहेको स्थान
	रवर बोट	०	
	स्ट्रेचर	३०	महावु गाउँपालिका अन्तर्गत स्वास्थ्य संस्थाहरु
	मेगा ह्याण्ड माइक	०	महावु गाउँपालिका
	ईमर्जेन्सी टर्च लाईट	०	इलाका प्रहरी कार्यालय
	आगो निभाउने यन्त्र	०	
	साईरन	०	
	रवरको पञ्जा	१०० जोडी	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	थ्रो व्याग	०	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	प्राथमिक उपचार किट	२०	महावु गाउँपालिका अन्तर्गत स्वास्थ्य संस्था
खाद्यान्न तथा कृषि	किटनाशक विषादी	०	
	चामल	०	
	नुन, तेल प्याकेट	०	
	फाष्टफुड प्याकेट	०	
	दाल	०	
स्वास्थ्य तथा पोषण	स्यानीटरी प्याड	३०००	
	इमेरजेन्सी किट	६	
	ह्याण्डवास तथा साबुन	५००	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	पिपिई सेट/गाउन	६	महावु गाउँपालिका, आइसोलेशन
	सर्जिकल ग्लोब	१५०० जोडी	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	स्यानीटाईजर	१० लिटर	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	क्लोरिन पाउडर	१५ किलो	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	मेडिसिन	०	
	आर.एल. बोटल	०	
	प्राथमिक उपचार बाकस/किट	१४	महावु गाउँपालिका अन्तर्गत स्वास्थ्य संस्था
खानेपानी, सरसरफाई तथा स्वस्थता प्रवर्द्धन	पियुष	०	
	एक्वाट्याब	०	
	पि.ए.भाइल	०	

विषयक्षेत्र	स्रोत, साधन/उपकरण/जनशक्ति	सङ्ख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/रहेको स्थान
	पानी जाँच्ने किट	२००	
	पाईप तथा फिटिङ्स	०	
	अस्थाई शौचालयसेट	०	
	सरसफाइ किट/सेट	०	
आपत्कालिन आश्रय तथा गैर खाद्य सामाग्री क्वारेण्टाइन व्यवस्थापन	ईन्धनबाट चल्ने आरा/ह्याक्सा (Hacksaw)	०	
	खन्ती (सव्वल)	५०	महावु गाउँपालिका, जिन्सी शाखा
	गैंति र वेल्चा सेट	५ सेट	
	एयर लिफ्ट ब्याग	०	
	त्रिपाल/टेन्ट	०	
	भाँडाकुँडा सेट	०	
	जस्तापाता	०	
जनशक्ति (खोज उद्धारकर्मी तथा स्वास्थ्यकर्मी)	महावु गाउँपालिका द्रुत प्रतिकार्य टोली	१ टोलि	महावु गाउँपालिका, प्रहरी
	वडा, समुदाय वा स्वास्थ्य संस्था स्तरीय द्रुत प्रतिकार्य टोली	६ वटा	सबै वडाहरू तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा
	स्वास्थ्यकर्मिहरू	६८ जना	महावु गाउँपालिका, स्वास्थ्य शाखा तथा वडाका स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत
	प्रहरी	६ जना	महावु गाउँपालिका
	नेपाल प्रहरी	६	
	शसस्त्र प्रहरी		
	नेपाली सेना	-	
	तालिम प्राप्त नेपाल रेडक्रस सोसाईटीका उद्दारकर्मिहरू	०	

नोटः स्रोत सामग्रीहरुको विषयक्षेत्रबाट प्राप्त विवरण अनुसार अभिलेख अद्यावधिक गर्ने कार्य विपद् व्यवस्थापन शाखाले नियमित रुपमा गर्नेछ।

अनुसूची - ५: अनुगमन तथा मूल्यांकन फारम

क्रसं	प्राथमिकता प्राप्त पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य गतिविधि	मुख्य जिम्मेवार निकाय समिति	कार्यान्वयनको अवस्था	कमि कमजोरी	सुझाव

सन्दर्भ सामग्रीहरु

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय (२०७६), विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६: नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, कानून सेवा आयोग (२०७५), जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ र नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७५: नेपाल सरकार, कानून सेवा आयोग, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय (२०७५), विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८–२०३०: नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ।

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय (२०७५), विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति २०७५: नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ।

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय (२०७३), गोरखा भूकम्प-२०७२ अनुभव र सिकाई: नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय (२०७६), राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य कार्यढाँचा, २०७० (प्रथम संशोधन २०७५): नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय (२०६७), विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ (प्रथम संशोधन २०७६): नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७४), स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४: नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय (२०७१), विपद् व्यवस्थापन दिग्दर्शन: नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (२०७५), विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना (नमूना): नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।

महाबु गाउँपालिका, डिजिटल नगर प्रोफाईल: महाबु गाउँपालिका महाबु गाँउकार्यपालिकाको कार्यालय ।

महाबु गाउँपालिका, डिजिटल स्वास्थ्य प्रोफाईल: महाबु गाउँपालिकाको वेभसाइट https://www.mahabumun.gov.np

महाबु गाउँपालिका गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय